

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII, ROMÂNIA
UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ-NAPOCA
ȘCOALA DOCTORALĂ „EDUCAȚIE, REFLECȚIE, DEZVOLTARE”
UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOSOFIE

**INTELIGENȚA ETICO-MORALĂ. MODEL CONCEPTUAL, DEFINIȚIE,
COMPONENTE ȘI APLICAȚII EDUCATIONALE**

REZUMATUL LUCRĂRII DE DOCTORAT

Coordonatori științifici:

Prof. Univ. Dr. Abilitat Alina S. Rusu

Acad. Prof. Univ. Dr. Mircea Dumitru

Student doctorand:

Andrei-Gabriel Stupu

STRUCTURA PROIECTULUI DE CERCETARE DOCTORALĂ

I. FUNDAMENTE TEORETICE ȘI EMPIRICE	3
I.1. INTRODUCERE ȘI CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND PROBLEMATICA CERCETĂRII	3
I.2. BAZELE TEORETICE ALE UNEI NOI INTELIGENȚE	3
I.3. STUDIUL INTELIGENȚEI UMANE	3
I.3.1. <i>Dezbateri actuale în domeniul cercetării inteligenței. De la inteligență la inteligențe.</i>	3
I.3.2. <i>Implicații etice ale cercetării inteligenței</i>	3
I.3.3. <i>Teorii ale inteligenței cognitive</i>	4
I.3.4. <i>Teoria inteligențelor multiple</i>	4
I.3.5. <i>Teorii ale inteligenței emoționale</i>	4
I.3.6. <i>Teorii ale inteligenței personale</i>	5
I.3.7. <i>Teoria triarhică a inteligenței umane</i>	5
I.3.8. <i>Conceptualizări ale inteligenței spirituale</i>	6
I.3.9. <i>Teoria inteligenței de succes</i>	6
I.3.10. <i>Teoria inteligenței adaptative</i>	6
I.3.11. <i>Concluzii despre stadiul actual al cercetărilor în domeniul inteligenței umane</i>	7
I.4. DEZVOLTAREA MORALĂ ÎN CADRUL PSIHOLOGIEI MORALE	7
I.4.1. <i>Paradigme în studiul dezvoltării morale</i>	7
I.4.2. <i>Teoria dezvoltării cognitive a lui Piaget</i>	7
I.4.3. <i>Teoria fazelor dezvoltării morale a lui Piaget</i>	8
I.4.4. <i>Teoria lui Kohlberg privind stadiile structurale ale dezvoltării morale</i>	8
I.4.5. <i>Teoria schemelor formulată de James Rest</i>	8
I.4.6. <i>Evoluții moderne în studiul dezvoltării morale</i>	9
I.4.7. <i>Meta-teoria eticii triune a Darciei Narvaez</i>	9
I.4.8. <i>Teoria fundamentelor morale a lui Jonathan Haidt</i>	9
I.5. NEUROFILOSOFIA ȘI CONȘTIINȚA	10
I.6. STUDIUL ÎNȚELEPCIUNII ȘI AL CARACTERULUI	10
I.7. EDUCAȚIA MORALĂ	11
I.7.1. <i>Educația centrată pe valori</i>	11
I.7.2. <i>Învățarea orientată spre comunitate (Service-Learning)</i>	11
I.8. OBIECTIVELE CERCETĂRII DE DOCTORAT	12
II. METODOLOGIA CERCETĂRII	12
II.1. STUDIUL I: ANALIZA INTEGRATIVĂ A LITERATURII PRIVIND INTELIGENȚELE ETICĂ ȘI MORALĂ ȘI PROPUNEREA UNEI TAXONOMII CONCEPTUALE.	12
II.1.1. <i>Introducere</i>	12
II.1.2. <i>Metodologie</i>	13
II.1.3. <i>Rezultate</i>	14
II.1.4. <i>Discuții și concluzii</i>	16
II.2. STUDIUL II: ANALIZA IDEOLOGICĂ A INTELIGENȚEI ETICO-MORALE. SINTEZE ALE INTERSECȚIILOR CONCEPTUALE DINTRE ETICĂ, MORALITATE ȘI INTELIGENȚĂ. PROPUNEREA UNEI SISTEMATIZĂRI ISTORICE A ETAPELOR DEZVOLTĂRII CONCEPTULUI, UNIFICAREA TERMINOLOGICĂ, HARTA INTEGRATIVĂ A COMPONENTELOR ȘI MODELUL CONCEPTUAL PSIHOSINTETIC.	17
II.2.1. <i>Introducere</i>	17
II.2.2. <i>Metodologie</i>	17
II.2.3. <i>Rezultate</i>	17
II.2.4. <i>Discuții și concluzii</i>	21
II.3. STUDIUL III: STUDIU DELPHI DE CALIBRARE A DEFINIȚIILOR REFERITOARE LA INTELIGENȚA ETICO-MORALĂ PRINTR-UN PANEL DE EXPERTI, AUTORI AI UNOR LUCRĂRI DIN DOMENIU.	21
II.3.1. <i>Introducere</i>	21
II.3.2. <i>Metodologie</i>	21
II.3.2. <i>Rezultate</i>	22

II.3.3. <i>Discuții și concluzii</i>	23
II.4. STUDIUL IV: STUDIU DE TESTARE A IPOTEZEI – ÎNVESTIGAREA DESCHIDERII FAȚĂ DE UTILIZAREA VALORILOR ASOCIATE INTELIGENȚEI ETICO-MORALE DE CĂTRE O COMUNITATE DE EXPERTI ÎN IMPLICAREA CIVICĂ ÎN MEDIUL UNIVERSITAR	23
II.4.1. <i>Introducere</i>	23
II.4.2. <i>Metodologie</i>	24
II.4.4. <i>Discuții și concluzii</i>	24
II.5. STUDIUL V: STUDIU CALITATIV – ELABORAREA UNOR RECOMANDĂRI EDUCAȚIONALE PRIVIND IMPORTANȚA DEZVOLTĂRII INTELIGENȚEI ETICO-MORALE.....	25
II.5.1. <i>Introducere</i>	25
II.5.2. <i>Practici care conduc la obținerea unui grad mai mare de armonie interioară</i>	25
II.5.3. <i>Practici care conduc la amplificarea contribuțiilor personale orientate spre creșterea binelui colectiv</i>	25
CAPITOLUL III. DISCUȚII ȘI CONCLUZII	26
III.1. <i>CONSIDERAȚII INTRODUCTIVE</i>	26
III.2. <i>CONTRIBUȚII TEORETICE ȘI METODOLOGICE</i>	26
III.3. <i>CONTRIBUȚII EMPIRICE ȘI PRACTICE</i>	26
III.4. <i>LIMITE ALE STUDIILOR</i>	27
III.5. <i>DIRECȚII VIITOARE DE CERCETARE</i>	27
III.6. <i>CONSIDERAȚII FINALE</i>	27
IV. REFERINȚE BIBLIOGRAFICE	28

I. FUNDAMENTE TEORETICE ȘI EMPIRICE

I.1. Introducere și considerații generale privind problematica cercetării

Inteligența etico-morală reprezintă în această lucrare o propunere conceptuală bazată pe analiza informațiilor și definițiilor legate de inteligența etică, respectiv inteligența morală, concepte care au fost studiate separat până în prezent. Literatura analizată acoperă domenii de la estetică la afaceri, de la medicină la pedagogie, științe ale educației, psihologie și filosofie.

I.2. Bazele teoretice ale unei noi inteligențe

În urma analizei atente a literaturii de specialitate realizate în cadrul acestei teze de doctorat, reiese că nu există vreun autor studiat până acum care să considere că inteligența morală/etică este o aberație, că nu este necesară sau că nu are un rezultat vizibil.

I.3. Studiul inteligenței umane

I.3.1. Dezbateri actuale în domeniul cercetării inteligenței. De la inteligență la inteligențe.

Primul eveniment care ne-a permis să investigăm astăzi validitatea unei noi inteligențe este lucrarea de pionierat a lui Howard Gardner: „a decis să pluralizeze cuvântul *inteligență*. Alții conturaseră diverse aptitudini umane; dar inventarea cuvântului *inteligențe* și delimitarea unui set de criterii definitorii au fost contribuții originale în domeniul psihologiei” (Gardner et al., 2018, p. 117) [italice adăugate de autor]. Pe cât de inspiraționale și extrem de utile sunt, pe atât de mare este disparitatea în ceea ce privește percepțiile, definițiile și aprecierile cu privire la inteligența umană.

I.3.2. Implicații etice ale cercetării inteligenței

Mulți autori contemporani își plasează motivele pentru a avea poziții diferite asupra preocupărilor morale și există o gamă variată de dovezi pentru această preocupare, deoarece cercetarea inteligenței cognitive aduce cu sine o multitudine de perspective legate de echitate, corectitudine politică, testare corectă și politici educaționale. O concluzie generală cu privire la studiul inteligențelor de orice fel este că nu măsurarea inteligenței este greșită, ci felul în care măsurarea

produce efecte cu caracter discriminatoriu. Un instrument nu este aproape niciodată rău în sine, ci devine rău sau bun în funcție de cine îl utilizează și de intențiile cu care este folosit.

I.3.3. Teorii ale inteligenței cognitive

Valoarea euristică a acestei cercetări constă în determinarea unor astfel de efecte, prin strângerea de opinii concurente și invitarea autorilor să ofere feedback constructiv. În cazul inteligenței cognitive, ca urmare a faptului că cercetarea este unitară și contextele dialogului științific sunt multiple, putem vedea că autorii nu își ascund dezaprobarea față de teoriile concurente atunci când sunt prezentate. O inițiativă notabilă care vizează stabilirea unui consens pentru definirea inteligenței este exemplificată de munca lui Gottfredson (1997). Inițiativa lui Gottfredson este un model pentru metoda Delphi pe care autorul acestei teze o propune pentru a obține o viziune unificată între diferiții teoreticieni ai inteligenței morale sau etice (vezi studiul III).

I.3.4. Teoria inteligențelor multiple

Teoria Inteligențelor Multiple și-a găsit aplicațiile și cea mai largă recunoaștere în domeniul științelor educației pentru abordarea sa, strâns legată de ceea ce este educația: efortul de a scoate la iveală o anumită înclinație pe care cineva ar putea-o avea spre ceva anume și de a investi îndrumare pentru ca persoana respectivă să urmeze direcția preferinței specifice. Howard Gardner a recunoscut validitatea măsurării abilităților logico-matematice și lingvistice și a recunoscut aceste două componente drept primele două inteligențe, continuând linia de gândire stabilită de când Piaget (1928) și-a dezvoltat abordările, dar a mers și mai departe, inițial, în 1983, adăugând alte cinci inteligențe: inteligența spațială, inteligența muzicală, inteligența corporal-kinestezică și primele inteligențe orientate spre oameni cunoscute vreodată, și anume inteligența interpersonală și inteligența intrapersonală.

I.3.5. Teorii ale inteligenței emoționale

În 1990, John Mayer și Peter Salovey împreună cu David Caruso au definit inteligența emoțională ca o modalitate prin care se utilizează observarea exprimării emoțiilor în mediul cuiva pentru a crește capacitatea de înțelegere și relaționare cu ceilalți: „Emoțiile se referă la modul în care o persoană se simte implicată într-o relație. De exemplu, dacă o persoană are o relație bună cu

altcineva, acel individ este fericit; dacă persoana se simte amenințată, îi va fi frică. (...) Când ne referim la inteligența emoțională, putem spune că un individ raționează folosind emoții sau că emoțiile îi asistă gândirea. Prin urmare, inteligența emoțională, măsurată de testul MSCEIT, se referă la capacitatea de a raționa, folosind emoții și indicii emoționale și capacitatea emoțiilor de a îmbogăți gândirea” (Mayer, Salovey și Caruso, *MSCEIT™ - Multi-Health Systems*, 2001, p. 2).

I.3.6. Teorii ale inteligenței personale

Putem observa influența inteligenței intrapersonale și a inteligenței interpersonale propuse de Gardner asupra dezvoltării scalelor de evaluare a inteligenței emoționale. Această inteligență este definită de un grup de cercetători ca fiind „capacitatea de a raționa despre personalitate – atât a noastră, cât și a celorlalți – inclusiv despre motive și emoții, gânduri și cunoștințe, planuri și stiluri de acțiune, conștientizare și autocontrol”. (Mayer et al., 2016, p. 7). Scott Barry Kaufman pledează pentru o schimbare în modul în care vedem comportamentul inteligent, iar abordarea sa pune accent pe ideea că pasiunea și implicarea consecventă cu un domeniu de cunoaștere poate fi decisiv în rezultatul final obținut de cineva și în evaluarea performanței unui individ. Interesul și dedicarea sunt factori cheie pentru S.B. Kaufman.

I.3.7. Teoria triarhică a inteligenței umane

Sternberg (1984) ridică problema evaluării diverselor inteligențe prin teste care nu sunt înțelese de publicul larg. Autorul face apel la onestitate și transparență și este interesat de valoarea practică a cercetării în domeniul inteligenței. Este atât de dedicat încât propune o nouă inteligență care este denumită în concordanță cu ideea că rațiunea fără practică poate să nu aducă succesul așteptat, așa că propune inițial o *Teorie Triarhică a Inteligenței Umane* (1985) și apoi o *Inteligență de succes* (1997).

Componentele subteoriei conțin etapele manifestării inteligenței practice după cum urmează (Sternberg, 1984, p. 269):

1. a învăța cum să faci lucrurile.
2. a planifica lucrurile pe care le ai de făcut și cum să le faci.
3. a face efectiv lucrurile.

I.3.8. Conceptualizări ale inteligenței spirituale

Danah Zohar și Ian Marshall (Zohar & Marshall, 2000) nu numai că propun un nou tip de inteligență, ci chiar construiesc un model integrativ pentru cele teoretizate înainte (ne referim aici doar la IQ și EQ), redat în figura 4. Poziționarea inteligenței spirituale este de la început superioară celorlalte, aceasta venind din simpla asociere cu o dimensiune a umanității mult mai largă și nemăsurabilă științific printr-o psihometrie analitică: spiritul. În același an, 2000, a apărut o altă teoretizare a inteligenței spirituale, formulată de Robert Emmons. Autorul susține ideea că dezacordul lui Gardner (1996) cu o astfel de inteligență trebuie depășit, dar nu și criteriile lui Gardner pentru elaborarea unei inteligențe. Teoria lui Emmons a fost dezvoltată și amplificată în continuare de Wolman (2001) sau Vaughan (2002). Cu toate acestea, contribuțiile lui David King sunt notabile. El definește împreună cu DeCicco inteligența spirituală ca fiind „un set de capacități mentale care contribuie la conștientizarea, integrarea și aplicarea adaptativă a aspectelor nemateriale și transcendente ale existenței cuiva” (King & DeCicco, 2009, p. 69).

I.3.9. Teoria inteligenței de succes

Inteligența de succes esențializată și augmentată este definită ca „abilitatea cuiva de a stabili și de a realiza obiective semnificative personal în viața cuiva, ținând cont de contextul cultural. O persoană cu inteligență de succes îndeplinește aceste obiective descoperindu-și punctele tari și punctele slabe, apoi valorificând punctele forte și corectând sau compensând punctele slabe. Punctele forte și punctele slabe țin de patru tipuri de abilități: creative, analitice, practice și bazate pe înțelepciune.” (*Intelligence*, online, 2024).

I.3.10. Teoria inteligenței adaptative

Chiar dacă a scris împreună cu Hedlund în 2000 un articol care conține în titlu întrebarea „Prea multe inteligențe?” (Hedlund & Sternberg, 2000) și declară în prefața volumului său din 2018 că forma domeniului pare să se schimbe la fiecare câteva luni, Sternberg (2021b) nu s-a oprit la inteligența de succes, iar din 2019, ultimele sale cercetări s-au îndreptat către un nou concept: *inteligența adaptativă*. A publicat în 2019 *O teorie a inteligenței adaptive și relația ei cu inteligența generală* (Sternberg, 2019a), apoi în noiembrie 2021, *Inteligența adaptivă: inteligența nu este o trăsătură personală, ci mai degrabă o interacțiune persoană x sarcină x situație* (Sternberg, 2021a) și, în decembrie 2021, *Inteligența adaptivă: natura și implicațiile sale pentru*

educație (Sternberg, 2021b). Sternberg susține că avem nevoie de inteligență adaptivă pentru a lupta împotriva practicilor dezadaptative care conduc cu pași repezi la a avea o planetă nelocuibilă.

I.3.11. Concluzii despre stadiul actual al cercetărilor în domeniul inteligenței umane

Deși sunt interesante și atrăgătoare, teoriile suplimentare ale inteligenței precum inteligența pozitivă (Chamine, 2012a), inteligența estetică (P. Brown, 2019), inteligența erotică (Perel, 2007) și multe altele nu au fost analizate exhaustiv în această teză pentru că sunt mai degrabă metafore pentru funcționarea inteligență într-o anumită arie sau nu propun scheme care ne ajută să înțelegem și să construim în continuare conceptualizarea *inteligenței etico-morale*.

I.4. Dezvoltarea morală în cadrul psihologiei morale

Descrierea stadiului actual în legătură cu inteligența indică faptul că un consens este greu de realizat și noi propuneri de teorii sunt făcute o dată la câțiva ani. În domeniul dezvoltării morale, lucrări și cărți noi precum *Dezvoltarea morală. Teorie și aplicații. Ediția a doua* de Elizabeth Vozzola și Amie Senland ne aduc în atenție faptul că și în acest domeniu majoritatea cercetătorilor încep noi cercetări plecând de la teoriile fundamentale și bazându-se pe pionierii celebri fără recunoașterea celor mai recente evoluții.

I.4.1. Paradigme în studiul dezvoltării morale

O primă idee valoroasă despre moralitate studiată în domeniul psihologiei este că are patru paradigme din care s-au dezvoltat direcții și studii diferite. Aceste paradigme, organizate de Vozzola și Senland (2022) sunt:

1. Psihanalitică, bazată pe lucrările lui Sigmund Freud (1923).
2. Behavioristă, bazată pe Bandura (1999).
3. Cognitivistă, bazată pe Jean Piaget (1928) și mai târziu Lawrence Kohlberg (1981, 1984).
4. Evoluționistă, o viziune mai biologică, darwiniană.

I.4.2. Teoria dezvoltării cognitive a lui Piaget

Teoria lui Piaget se bazează pe ideea că există patru stadii de dezvoltare numite și perioade (Miller, 2016) sau tipuri de gândire [*thoughts*, în engleză, original] (Vozzola & Senland, 2022):

1. Perioada senzorio-motorie.

2. Perioada preoperațională.
3. Perioada operațiunilor concrete.
4. Perioada operațiunilor formale.

I.4.3. Teoria fazelor dezvoltării morale a lui Piaget

Jean Piaget a asociat aceste etape din dezvoltarea ontogenetică cu anumite faze ale înțelegerii morale (Piaget, 1932; Vozzola & Senland, 2022):

1. *Premorală* (până la 3-4 ani), incapacitatea de a înțelege normele sociale.
2. *Realism moral* (3-6 ani), tendința de a vedea inflexibil, în alb-negru orice dilema morală.
3. *Conformitate* (6 până la 11 ani), importanța cooperării este recunoscută.
4. *Relativismul moral* (după 11 ani), înțelegerea acordurilor și eforturile de a alinia puncte de vedere diferite și o mai bună internalizare a echității.

I.4.4. Teoria lui Kohlberg privind stadiile structurale ale dezvoltării morale

Pentru Lawrence Kohlberg, principalul concept legat de dezvoltarea moralității este justiția (1976). În aceeași tradiție incrementală, nivel-fază-etapă-perioada, teoria este structurată pe trei niveluri, fiecare conținând două etape (Kohlberg, 1976, 1981, 1984), după cum urmează:

1. Nivelul I, denumit *Moralitate Preconvențională*.
2. Nivelul II, denumit *Moralitate convențională*.
3. Nivelul III, denumit *Moralitate postconvențională*.

I.4.5. Teoria schemelor formulată de James Rest

Abordarea lui Rest se bazează pe un test care conține 72 de elemente, fiecare prezentând un tip de abordare morală a unei situații specifice. Testul numit *The Defining Issues Test – DIT* [*Testul de Definire a Situațiilor - TDS*], actualizat ulterior (Rest et al., 1999) sub forma DIT I, DIT II, respectiv bDIT măsoară maturitatea morală a unei persoane. Rest a avut o abordare socială a moralității, aspectul relațional și manifestările comportamentale ale individului moral fiind fundamentale pentru dezvoltarea celor patru componente:

1. *Sensibilitatea morală*.
2. *Judecata morală*.

3. *Motivația morală.*
4. *Characterul moral.*

I.4.6. Evoluții moderne în studiul dezvoltării morale

Odată cu începutul secolului XXI teoriile cu privire la moralitate evoluează în moduri din ce în ce mai complexe prin eforturile unor cercetători de a augmenta noile formulări cu informații interdisciplinare, fundamentale fiind cercetările cu privire la personalitate, evoluțiile din neuroștiințe și, nu de puține ori, aplicațiile din științele educației.

I.4.7. Meta-teoria eticii triune a Darciei Narvaez

Teoria lui Narvaez (2008) a fost elaborată în anul 2008, într-un moment în care teoria creierului triun abia începea să fie contestată și era acceptată ca abordare tradițională în investigarea creierului uman. Indiferent dacă etapele dezvoltării creierului speciei umane sunt o bază solidă pentru formularea unei teorii neurobiologice a moralității sau nu, Narvaez inovează prin plasarea concepțiilor intuitive despre etică într-un canon științific, punând bazele unei noi direcții cu valoare euristică. Chiar dacă cercetările moderne vor contesta *felul* în care neuroștiința poate fi relaționată cu psihologia morală, nu vor putea contesta *faptul* că cele două domenii sunt profund întrepătrunse. Caracterul triun al meta-teoriei este revelat de cele trei stadii evoluționiste ale dezvoltării morale (Narvaez, 2008):

1. *Etica Autoapărării.*
2. *Etica Implicării.*
3. *Etica Imaginației.*

I.4.8. Teoria fundamentelor morale a lui Jonathan Haidt

Haidt (2013) își bazează teoria pe o conceptualizare care are în centru intuiția morală, nu raționamentul moral. Haidt vede moralitatea așa cum Sternberg (2019) a ajuns, în cele din urmă, să vadă inteligența, și așa cum Piaget a intuit acum un secol că se întâmplă cu amândouă. Ambele evoluează în relație cu provocările de adaptare la mediu pentru obținerea celor mai mari șanse de a supraviețui și prospera. Cele 6 fundamente morale ale lui Haidt sunt inspirate de studiile culturale și antropologie, și se aseamănă foarte mult cu componentele universale morale enumerate de

Richard Shweder (1991; Shweder et al., 1990). Vom reda mai jos o enumerare comparativă a fundamentelor / componentelor, inspirată de expunerile consecutive din Vozzola și Senland (2022):

1. Grijă / Agresiune la Haidt vs. Protecția celor vulnerabili, Altruism și Agresiune la Shweder;
2. Dreptate / Trișare vs. Justiție și Onestitate la Shweder;
3. Libertate / Opresiune vs. Reciprocitate la Shweder;
4. Loialitate / Trădare vs. Loialitate și Onorarea responsabilităților la Shweder;
5. Autoritate / Subversivitate (nu are un aspect corelabil cu Shweder);
6. Sanctitate / Degradare vs. Interdicții împotriva infracțiunilor la Shweder.

I.5. Neurofilosofia și conștiința

Într-un articol din 2021, intitulat *What is neurophilosophy: Do we need a non-reductive form?* [Ce este neurofilosofia? Avem nevoie de o formulă non-reducționistă?], Philip Klar (2021) organizează paradigmele susținute până în prezent cu privire la suprapunerile, intersecțiile și paralelismele dintre neuroștiințe și filosofie. Pornind de la distincția fundamentală dintre domenii, și anume faptul că filosofia operează *a priori*, iar neuroștiințele experimentale, *a posteriori*, autorul delimitează trei orientări dominante în cercetarea interdisciplinară:

1. *Neurofilosofia reducționistă.*
2. *Paralelismul neuroștiință-filosofie.*
3. *Neurofilosofia non-reducționistă.*

I.6. Studiul înțelepciunii și al caracterului

Prin excelență, înțelepciunea este un termen filosofic. De obicei, îl asociem cu senectutea sau cu o sumă de experiențe de viață definitorii. În limba română oamenii “se deșteaptă” și “se înțelepțesc”. O lucrare care adună la un loc toți cei trei termeni este articolul publicat de Robert J. Sternberg și Judith Gluck în volumul editat tot de ei, *The Cambridge Handbook of Wisdom* (2019). *Wisdom, morality and ethics* [Înțelepciune, moralitate și etică] prezintă subsumarea moralității și a eticii în dimensiunea înțelepciunii. Autorii sunt psihologi, prin urmare, complementar lui Grayling, afirmă că studiile din domeniu indică o serie de corelații între raționamentul moral și înțelepciune, însă este știut că raționamentul moral nu este suficient pentru a determina un

comportament moral. Putem afirma că stadiul cercetărilor este încă la început, că pentru a obține măsurători optime ale înțelepciunii mai sunt date de acumulat și noi abordări de dezvoltat.

I.7. Educația morală

Este o profundă greșeală să nu înțelegi că lumea s-a schimbat și că nevoile educaționale sunt altele. Ca să ne adaptăm acestei lumi acum, înainte să fie prea târziu ar trebui, conform autorilor Sternberg și Gluck (2022) să:

1. Predăm pentru înțelepciune.
2. Dacă avem de dat teste, să testăm înțelepciunea, nu abilități analitice abstracte.
3. Să alegem lideri înțelepți.
4. Să luăm în considerare înțelepciunea grupurilor sociale și a sistemelor.
5. Să fim înțelepți în propriile noastre vieți.
6. Să dezvoltăm înțelepciunea în copiii noștri sau studenți sau ucenici.

I.7.1. Educația centrată pe valori

O primă filosofie educațională, recunoscută la nivel global, grație eforturilor inițiatorului său este *Values-based Education* (Educația centrată pe Valori). Neil Hawkes (2013) nu este doar fondatorul International Values-based Education Foundation, ci și unul dintre experții în domeniul educațional care au propus o definiție pentru inteligența etică. Autorul cărții *The Inner Curriculum* (Hawkes & Hawkes, 2018) chiar argumentează că finalitatea educației centrate pe valori este dezvoltarea *inteligenței etice* a copilului.

I.7.2. Învățarea orientată spre comunitate (Service-Learning)

Conexiunile dintre educația valorilor (eng. *values education*) și învățarea orientată spre comunitate (*Service-Learning*) a fost făcută de autori precum Lovat (2009). Din moment ce, așa cum am văzut, atât definițiile inteligenței etice, cât și morale, dar și definițiile moralității, înțelepciunii și conștiinței implică înțelegerea perspectivelor multiple și obținerea unui bine mai mare, comun, este esențial să explorăm pedagogia *Service-Learning*, care ne indică principalele mecanisme prin care putem să contribuim în comunitățile noastre.

I.8. Obiectivele cercetării de doctorat

Pe parcursul cercetării doctorale au fost atinse **următoarele obiective:**

- STUDIUL I: **Analiza integrativă** a literaturii privind inteligențele etică și morală și propunerea unui model conceptual aplicabil în instituții de învățământ.
- STUDIUL II: **Analiza ideologică** a inteligenței etico-morale. Sinteze ale intersecțiilor conceptuale dintre etică, moralitate și inteligență. Propunerea unei sistematizări istorice a etapelor dezvoltării conceptului, unificarea terminologică, harta integrativă a componentelor și modelul conceptual psihosintetic.
- STUDIUL III: **Studiu Delphi** de calibrare a definițiilor referitoare la inteligența etico-morală printr-un panel de experți, autori ai unor lucrări din domeniu.
- STUDIUL IV: **Studiu de caz** – Investigarea deschiderii față de utilizarea valorilor asociate inteligenței etico-morale de către o comunitate de experți în implicarea civică în mediul universitar
- STUDIUL V: **Studiu calitativ** – Elaborarea unor recomandări educaționale privind importanța dezvoltării inteligenței etico-morale

II. METODOLOGIA CERCETĂRII

II.1. STUDIUL I: Analiza integrativă a literaturii privind inteligențele etică și morală și propunerea unei taxonomii conceptuale.

II.1.1. Introducere

Acest studiu se bazează pe metodologia de cercetare de tip analiză integrativă a literaturii (engl. *integrative review of literature*). Acest model de cercetare permite analiza critică și sintetizarea literaturii produse pe o anumită temă cu scopul de a propune noi modele și direcții de cercetare. Pașii analizei integrative a literaturii, inclusiv filtrele (criteriile de includere și excludere) sunt:

1. Primul filtru: eliminarea materialelor care abordează tema „*ethical intelligence*” cu sensul de servicii de inteligență etice. Studiile despre dilemele etice în cadrul

- programelor care dezvoltă conceptul de inteligență artificială și studii despre etica testelor de inteligență vor fi excluse.
2. Vor fi excluse studiile care nu sunt accesibile în format complet în limbile engleză, română și portugheză.
 3. Vor fi excluse articolele care prezintă cercetări experimentale sau semi-experimentale, calitative sau cantitative, care nu propun noi modele teoretice sau scheme vizuale integrative, care nu extind și validează modele anterior propuse.

Taxonomia surselor va include un model conceptual și un model diacronic, ambele reprezentate prin scheme vizuale.

II.1.2. Metodologie

Pentru realizarea unei taxonomii diacronice cu privire la definiții ale inteligenței etice/morale s-a folosit platforma Google Books, cu opțiunea de căutare avansată. Într-o primă etapă au fost introduse cuvintele-cheie „ethical intelligence”, iar căutarea a fost filtrată după următoarele criterii: 1.Secolul XIX; 2. Secolul XX; 3.Secolul XXI. Pentru fiecare secol au fost alese câte 10 surse relevante care conțin sintagma în conținut sau în intitularea capitolelor, nu ca titluri sau subtitluri oficiale ale lucrărilor. În a doua etapă au fost introduse cuvintele-cheie „moral intelligence”, iar căutarea va fi filtrată după următoarele criterii: 1.Secolul XIX; 2.Secolul XX; 3.Secolul XXI. Pentru fiecare secol au fost alese câte 10 surse relevante care conțin sintagma în conținut sau în intitularea capitolelor, nu ca titluri sau subtitluri oficiale ale lucrărilor. La fel ca pentru prima etapă, pentru realizarea unei taxonomii conceptuale a fost folosită platforma Google Books. A fost introdusă sintagma „ethical intelligence” și au fost selectate spre analiză toate lucrările care o au în titlu sau în subtitlu. În pasul următor, a fost introdusă sintagma „moral intelligence” și au fost selectate toate lucrările care o au în titlu sau în subtitlu. Pentru completarea taxonomiei conceptuale au fost introduse, pe rând, sintagmele „ethical intelligence”, respectiv „moral intelligence” și vor fi alese tezele de doctorat, articolele și publicațiile care propun modele vizuale și scheme integrative pornind de la inteligența morală/etică, analize critice, extinderi conceptuale, validări/invalidări ale surselor deja existente.

II.1.3. Rezultate

În figurile următoare sunt redată modalitățile de căutare, *screening* și includere a articolelor conform PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) 2020 (Page et al., 2021, Figura 6):

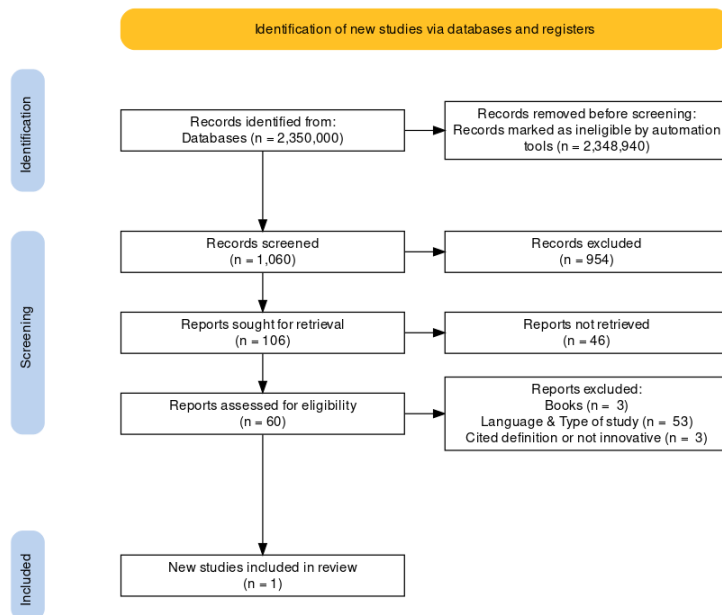

Figura 6. Diagrama de tip PRISMA pentru realizarea analizei sistematice a literaturii cu privire la „ethical intelligence” (sursă: <http://www.prisma-statement.org/PRISMAStatement/FlowDiagram>)

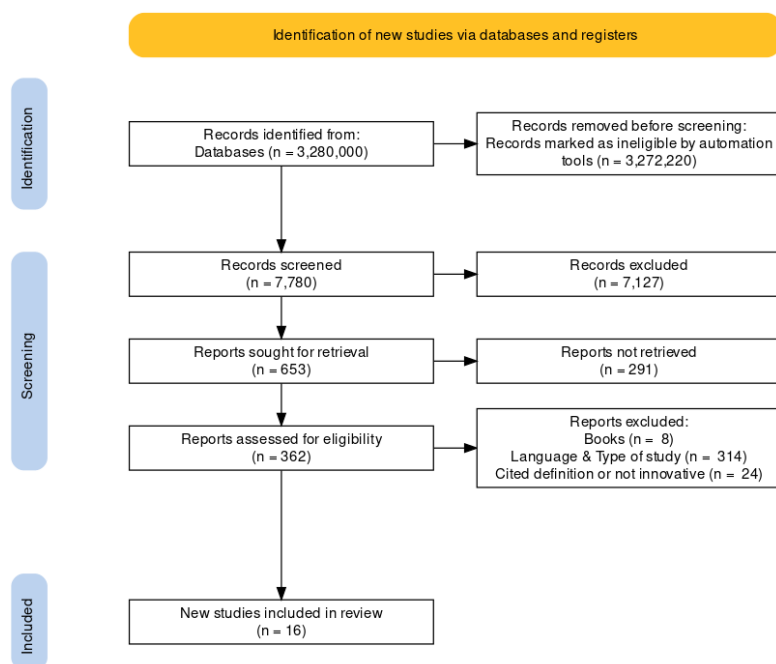

Figura 7. Diagrama de tip PRISMA pentru realizarea analizei sistematice a literaturii cu privire la „moral intelligence” (sursă: <http://www.prisma-statement.org/PRISMAStatement/FlowDiagram>)

II.1.3.1 Taxonomia diacronică a surselor care definesc sau menționează inteligența etică, respectiv morală

Pe baza celor 60 de surse analizate, acoperind 185 de ani, în intervalul 1836-2021, a fost elaborată taxonomia diacronică reprezentată vizual prin 6 figuri. Această taxonomie conține exclusiv lucrări, publicații, studii și articole care menționează sau definesc inteligența etică, respectiv inteligența morală, fără a fi materiale special destinate aprofundării acestor noțiuni.

II.1.3.2. Taxonomia diacronică a surselor special destinate studiului inteligenței etice, respectiv morale

În această etapă a cercetării noastre au fost analizate cărți, articole, publicații și jurnale științifice care au ca temă principală studiul inteligenței etice/morale. Au fost selectate surse care menționează în titlu sau subtitlu termenii-cheie și au fost incluse în analiza de față doar cele care propun definiții noi/original, modele teoretice și scheme vizuale. Lucrările selectate sunt

organizate în 2 tabele și sunt împărțite în subsecțiuni pentru inteligența morală, respectiv inteligența etică. Analiza critică a surselor se va realiza în relație cu sursele special destinate conceptelor. Aceste surse au fost organizate cronologic pentru cărți, respectiv pentru articole.

II.1.3.3. Taxonomia conceptuală

Pentru taxonomia conceptuală au fost realizate două scheme reprezentative și ilustrează domeniile interesate de aplicarea și cercetarea inteligenței etice/morale.

II.1.4. Discuții și concluzii

Harta conceptuală realizată pe baza acestei sinteze a literaturii determină cadrul științific de analiză al celor două concepte, „etică”, respectiv „moralitate” ca inteligențe. Elementele expuse în cadrul modelului vizual sunt puse în relație pe baza următoarelor întrebări de cercetare:

Q1: De unde provine inteligența etică/morală? Originile sale se regăsesc în fondul nostru genetic și sunt condiționate de funcționarea noastră cerebrală sau este un produs al mediului în care ne naștem? Dacă sunt ambele implicate, care sunt ponderile care revin fiecăreia?

Q2: Este inteligența etică/morală îmbunătățită prin educație? Care sunt metodologiile propuse de pedagogi? Care sunt modalitățile de formare a adulților cu scopul dezvoltării inteligenței etice/morale?

Q3: Care este conținutul inteligenței etice/morale? Este o caracteristică specifică persoanelor care au definită o filosofie de viață și care practică în mod conștient o serie de valori morale sau este un impuls, un ”sentiment moral”?

Q4: Se poate măsura inteligența etică/morală? Dacă da, o măsurăm prin psihometrie și prin definirea unui coeficient sau poate fi măsurată doar fenomenologic prin observarea consecințelor deciziilor etice sau neetice ale unei persoane?

Q5: Care este scopul/ semnificația dezvoltării inteligenței etice/morale? În ce fel ne ajută în procesul de dezvoltare personală și în cadrul relațiilor cu ceilalți? Care sunt achizițiile pe care le garantează dezvoltarea acestei inteligențe?

Pe lângă taxonomiile diacronice și conceptuale publicate în Educatia21, vom analiza pe larg teoriile propuse cu privire la inteligența etică, respectiv morală, în cadrul unui studiu special destinat.

II.2. STUDIUL II: Analiza ideologică a inteligenței etico-morale. Sinteze ale intersecțiilor conceptuale dintre etică, moralitate și inteligență. Propunerea unei sistematizări istorice a etapelor dezvoltării conceptului, unificarea terminologică, harta integrativă a componentelor și modelul conceptual psihosintetic.

II.2.1. Introducere

Acest studiu explorează relațiile cheie dintre conceptele de inteligență morală/etică și cadrele teoretice din domeniile inteligenței umane, psihologiei morale și filozofiei. Întrucât în prezent nu există nici o teorie generală a inteligenței umane (recunoscută în unanimitate de teoreticieni), nici o teorie generală a dezvoltării morale, această analiză conceptuală nu pledează pentru și nici nu contestă validitatea unei inteligențe infuzate de valori, dar are ca scop revizuirea și analiza modelelor conceptuale propuse și contribuie euristic prin furnizarea (1) unui cadru istoric unitar, (2) a unei terminologii convergente, (3) o schemă integrativă a componentelor incluzând atât modelele bazate pe trăsături (*trait-based*), cât și pe cele bazate pe abilități (*ability-based*), (4) o schemă non-partizană care propune posibile evoluții ulterioare.

II.2.2. Metodologie

Analiza ideologică. Convergența celor două linii de cercetare este esențială pentru stabilirea unui corp de cunoștințe consistent și coerent. În acest scop, propunem o serie de îmbunătățiri: (1) o analiză istorică riguroasă a evoluției conceptelor; (2) o terminologie standardizată pentru cercetări viitoare; (3) o analiză structurată a componentelor propuse; (4) sugestii pentru dezvoltarea teoretică ulterioară; și recunoaște necesitatea (5) unei definiții formulate de experți care să integreze diverse perspective; (6) oferirea unui fond teoretic care să susțină dezvoltarea unor instrumente psihometrice valide științific.

II.2.3. Rezultate

II.2.3.1. Istoria inteligenței etice și morale

Dezvoltarea acestei inteligențe poate fi clasificată în patru etape distincte:

1. Etapa teologică: Înrădăcinată în texte religioase și teologice despre moralitate.
2. Etapa post-darwiniană: reieșită din impactul teoriei evoluționiste asupra filosofiei morale.
3. Etapa umanistă: modelată de perspectivele umaniste ale secolului al XX-lea, punând accent pe dezvoltarea morală individuală.
4. Etapa de diferențiere: O perioadă marcată de diversificarea cercetării, incluzând: Studii ale inteligenței umane (conexiuni cu inteligențe multiple, IQ și psihometrie); Psihologie morală (cu legături cu psihologia dezvoltării și psihologie organizațională); Filosofie (inclusiv etică, filozofie morală, filosofie educațională și neurofilozofie).

II.2.3.2. Relații cu domeniul inteligenței umane

Lucrarea fundamentală a lui Judith Boss (1994) a sintetizat inteligența morală ca fiind un candidat pentru includerea între inteligențele multiple. La trei decenii de la publicarea articolului lui Boss, poziția lui Gardner nu a fost reînnoită, iar această analiză clarifică încadrarea inteligenței etico-morale în trei discipline distincte și potențialele interacțiuni ale acestora cu inteligența etică/morală. Starea actuală a cercetărilor privind inteligența morală sau etică indică faptul că paradigmele actuale ale inteligenței umane exclud în mare măsură acest construct. O scurtă prezentare generală este următoarea:

1. *Abordare tradițională / psihometrică / disciplinară*
2. *Abordare pluralistă / amplă / de sintetizare*
3. *Abordare sistemică / de succes / adaptivă*

Sintetizând și modelând acest concept „nou” (ca inteligență modernă, altfel conexiunea dimensiunilor morale sau etice cu termenul de inteligență precede atât IQ, cât și MI) se constată o lipsă de ospitalitate epistemologică (Phipps & Barnett, 2007; Spolon et al., 2015) în cadrele menționate mai sus.

II.2.3.3. Relații cu domeniul psihologiei morale

Pe baza delimitării oferite de Vozzola și Senland (2022), pot fi identificate patru paradigme primare în dezvoltarea morală. Ca și în cazul cercetării în domeniul inteligenței, scopul nostru este

de a explora potențialele integrări ale inteligenței etice și morale în fiecare cadru, făcând paralele cu analizele lui Boss (1994), Narvaez (2010) și Christen și Tanner (2014):

1. *Abordarea psihanalitică*
2. *Abordarea behavioristă*
3. *Abordarea dezvoltării cognitive*
4. *Abordarea evoluționistă*

Inteligențele etică și morală sunt modelate atât de factori genetici și epigenetici, cât și de influențele mediului și experiențele educaționale. Discuțiile care abordează impactul acestor componente ar trebui să se concentreze pe metode izolate de îmbunătățire a acestei forme de inteligență. Metafora spiralei generative subliniază ideea că Piaget și Binet considerau adaptarea ca fiind fundamentală pentru dezvoltare.

II.2.3.4. Relațiile cu domeniul filosofiei

Mulți cercetători (Boss, 1994; Narvaez, 2010b; Puka, 2005) fac referire la afirmația lui Aristotel din Etica Nicomahică că simpla dobândire a cunoștințelor referitoare la virtute este insuficientă. Scopul principal al studierii eticii este cultivarea caracterului bun, a fi bun, nu doar a gândi bine. Au fost analizate surse din:

1. Filosofia clasică;
2. Filosofia educației;
3. Filosofia de mediu;
4. Neurofilosofia.

II.2.3.5. Sinteza unei denumiri unitare: Inteligența Etico-Morală (IEM)

Acest studiu propune două perspective care pledează pentru unificarea acestor traiectorii de cercetare prin dezvoltarea unei noi nomenclaturi:

1. *Perspectivă etimologică:* După cum s-a indicat în introducere, „morală” și „etica” provin din latină și, respectiv, greacă și împărtășesc semnificația fundamentală a „obiceiului”. Deși nu sunt sinonime absolute, ele transmit concepte similare și pot fi folosite interschimbabil.

2. *Distincție conceptuală:* În ciuda faptului că utilizarea interschimbabilă a termenilor nu este complet eronată, există un consens că moralitatea se referă mai mult la instinctul de a adopta un comportament bun, în timp ce etica cuprinde cunoștințele necesare pentru a obține un astfel de comportament.

Ce nu este IEM?

IEM nu este moralitate, nu este etică. Principala eroare din teoriile existente este că nu reușesc să diferențieze IEM de acele concepte. EMI le cuprinde cu siguranță cele două în moduri complicate, dar dacă este un sinonim, atunci este doar o metaforă redundantă și nu un concept util care ne ajută să înțelegem pe deplin o dimensiune separată a experienței noastre umane.

II.2.3.7. Modelul psihosintetic al inteligenței etico-morale

Inteligența etico-morală, prescurtată ca EMI, constă în înțelegerea dimensiunii conștiinței colective, în recunoașterea fiecărei ființe umane ca parte a aceluiași material cosmic. Conform Comb Model, o analogie preluată de la Richard Barrett (2012, 2014), deși se văd doar dinții pieptenului, care par a fi separați, pieptene este conectat printr-o coloană centrală. La fel se întâmplă și cu percepția indivizilor, care, în ciuda faptului că au conștiințe autonome, scopul final este depășirea acestui prag și conștientizarea unicității conștiinței colective.

II.2.3.8. Posibile căi alternative de urmat

Acest studiu propune unificarea inteligenței etice și morale sub termenul de Inteligență Etico-Morală (IEM). Contribuțiile viitoare ar putea consta în:

1. *Integrarea cu teoriile existente:* Această abordare implică identificarea celei mai potrivite asocieri în cadrul teoriilor stabilite pentru a conceptualiza inteligența morală sau etică ca o subcomponentă. Valoarea euristică a acestei metode constă în creativitatea sa, deoarece se bazează pe informații existente, relevante.
2. *Dezvoltarea consensului experților:* Această strategie presupune construirea unui cadru bazat pe modele anterioare de inteligență morală sau etică și promovarea consensului experților cu privire la structura și aplicarea acestuia. Valoarea euristică aici este semnificativă, deoarece facilitează stabilirea unui domeniu distinct de cercetare.

3. *Invalidare și critică:* Această abordare implică reducerea conceptului la componentele sale fundamentale, demonstrând că poate fi doar o metaforă sau o nouă desemnare pentru o capacitate preexistentă sau un aspect mai larg al condiției umane, cum ar fi etica, înțelepciunea, conștiința, bunătatea, pacea sau armonia. Valoarea euristică a acestei metode este că elimină un concept potențial redundant lipsit de validitate empirică.

II.2.4. Discuții și concluzii

Absența unui consens cu privire la teoriile consacrate ale inteligenței sugerează că adoptarea unei abordări singulare în timp ce nu ține cont de ceilalți fără o justificare prealabilă în profunzime ar fi un efort precar. În contextul unei literaturi în creștere despre etica IA, asocierile dintre IEM și IA au fost urmărite recent (Cunneen et al., 2019), dar preocupări anterioare au fost exprimate din 2006 (Pana, 2006).

II.3. STUDIUL III: Studiu Delphi de calibrare a definițiilor referitoare la inteligența etico-morală printr-un panel de experți, autori ai unor lucrări din domeniu.

II.3.1. Introducere

Odată cu multiplicarea tipurilor de inteligențe umane, care au lărgit domeniul și au detașat noile teorii de abordarea psihometrică, apar două tipuri de inteligențe înfrățite, anume inteligența etică și inteligența morală. Această lucrare are ca scop investigarea consensului experților din domeniu obținut folosind metoda Delphi, structurată în trei runde. O analiză bibliometrică recentă sugerează că interesul în cercetarea inteligenței morale este în trend ascendent, însă autorii (Bagchi et al., 2024) observă o lipsă a unei viziuni unificate în acest domeniu. Această lucrare este prima inițiativă în acest sens, vizând un consens al experților asupra definiției, componentelor și aplicabilitatea unei inteligențe unificate, Inteligența Etico-Morală.

II.3.2. Metodologie

Metoda Delphi

Metoda care se dovedește cea mai eficientă în obținerea consensului experților într-un domeniu caracterizat de opinii variate sau perspective deconectate este metoda Delphi, așa cum a propus-o inițial RAND Corporation la mijlocul secolului trecut (Dalkey & Helmer, 1963). Oricât de paradoxal, nu există un consens cu privire la o metodologie de obținere a consensului precum Delphi, iar modalitățile de implementare a metodei variază foarte mult. Pentru a ne asigura că procesul este corect, am urmat cei șase pași propuși de Belton et. al. (2019) și cei nouă indicatori de adecvare sugerați de Nasa et. al. (2021). Prima lucrare metodologică recomandă:

- A. Primul pas trebuie să garanteze că procesul este configurat corespunzător;
- B. Al doilea pas garantează claritatea și coerența întrebărilor și răspunsurilor;
- C. Alegerea instrumentului de livrare;
- D. Comunicare continuă cu membrii panelului;
- E. Prevenirea abandonului;
- F. Prezentarea datelor;

Pe baza celei de-a doua lucrări metodologice (Nasa et. al., 2021), am investigat toate cele nouă criterii de calitate propuse, totuși, pentru ultimul criteriu, în analiza lor doar 2 din 34 de studii evaluate au trecut de acest aspect, deoarece nu există o definiție stabilă cu privire la ce reprezintă „stabilitatea” răspunsurilor pentru o metodă Delphi. În concluzie, 8 din 9 au fost implementate cu succes:

1. Identificarea clară a unei arii de neconcordanță în cadrul domeniului.
2. Selectarea riguroasă a membrilor panelului în funcție de competență.
3. Anonimat complet al membrilor panelului.
4. Feedback controlat (și comentarii calitative).
5. Trei runde iterative.
6. Criterii clare de consens.
7. Efectuarea analizei consensului.
8. Criterii de închidere pre-anunțate și clare.
9. Neconcludentă: stabilitatea grupului.

II.3.2. Rezultate

În timp ce experții și-au exprimat o formă de acord cu privire la 19 din 22 de afirmații, 7 afirmații au obținut un acord puternic și o variabilitate scăzută a răspunsurilor. Toate aceste șapte afirmații

includ o legătură între proces (raționament, gândire, autoreglare, competențe, abilități) și rezultat (alegeri înțelepte, comportament etic, punerea în acțiune a busolei morale, rezolvarea unei dileme, a face ceea ce este bine, atingerea scopurilor morale, alinierea între gândire, sentiment și comportament).

II.3.3. Discuții și concluzii

Din cei 27 de experți identificați la nivel mondial, 13 au dat curs invitației și 9 au participat în toate cele trei runde. Șapte din cei 9 au fost de acord cu unificarea terminologică a conceptului sub denumirea de Inteligență Etico-Morală (în engleză: Ethical-Moral Intelligence; abv.: EMI). Acest studiu este o inițiativă de pionierat care vizează evidențierea opiniilor experților prin consultarea a 9 autori cu privire la inteligența etică/morală cu privire la definițiile, componentele și aplicațiile acestora. Rezultatele generale sunt încurajatoare pentru dezvoltarea EMI, cu consens obținut pe 15 din 16 teme (probleme) și cu o aliniere ridicată în ceea ce privește definiția. Cele 7 afirmații pentru definiție care au obținut un acord puternic sunt toate legate de traducerea cunoștințelor etice și a conținuturilor morale în conduita morală practică și comportamentul etic, un rezultat care l-ar face pe Aristotel, părintele excelenței morale, mândru. Până la urmă, nu este doare bine să fii bun, este și inteligent să fii bun.

II.4. STUDIUL IV: Studiu de testare a ipotezei – Investigarea deschiderii față de utilizarea valorilor asociate inteligenței etico-morale de către o comunitate de experți în implicarea civică în mediul universitar

II.4.1. Introducere

Pornind de la un studiu bazat pe analiza narativă și pe analiza de conținut care explorează relațiile dintre educația orientată spre comunitate (*Service-Learning*), conceptul de ospitalitate academică (Phipps & Bennet) și teoria valorilor umane fundamentale (Schwartz, 2012) publicat în revista *Educația21* (Stupu, Baptista și Rusu, 2023) și redat conform paginii de titlu din figura 27, am dezvoltat un studiu de testare a ipotezei prin validarea de către experți (*expert validation with a survey method*) în cadrul conferinței „6th European Conference on Service-Learning in Higher Education”, *"Futures of Service-Learning: Digital Empowerment, Transformational Literacy, and Civic Engagement"* organizată între 27 și 28 Septembrie 2023 în Roma, Italia la care autorul acestei

lucrări a participat ca trainer pentru a valida modelul teoretic al relațiilor *Service-Learning – Basic Human Values Theory* cu experți globali în domeniul Service-Learning.

II.4.2. Metodologie

Scopul nostru este acela de a valida ipoteza conform căreia experții în Service-Learning promovează în mod activ și emulează valori din spectrul Universalist-Bunăvoință și se opun sau diminuează propagarea valorilor din spectrul Putere-Autorealizare. Pentru a implementa această metodă am desfășurat următoarele activități:

1. Invitarea experților în Service-Learning și obținerea consensului lor cu privire la implementarea unui chestionar intitulat „*Connecting Service-Learning and The Theory of Basic Human Values*”. Ne-am asigurat că experții pot să conteste și să argumenteze motivele pentru care ipoteza ar putea fi invalidată;
2. Am oferit în cadrul atelierului oportunitatea experților de a dezbate și compara diferitele perspective pentru a le stimula procesul de gândire critică în ceea ce privește validitatea ipotezei;
3. Am evaluat prin analiza răspunsurilor la întrebări dacă modelul poate fi pus în practică și dacă ipoteza poate fi folosită în structurarea activităților de Service-Learning.
4. Ne-am asigurat că experții participanți au un nivel înalt de experiență în domeniu și că perspectiva lor duce la creșterea credibilității în ceea ce privește dezvoltarea ulterioară a unor aplicații punctuale în practica S-L.

Dacă ne uităm la răspunsurile legate de valori individuale, luate separat, există un grad mai mare de granularitate cu privire la percepții și unii experți spun că ar încuraja inclusiv valori bazate pe anxietate, dar singurele valori cu un grad de consens de peste 70% sunt tot din spectrele Bunăvoință și Universalism și anume: egalitate, justiție socială, responsabilitate și onestitate și sens (menire).

II.4.4. Discuții și concluzii

Ipoteza conform căreia „experții în Service-Learning sunt în mare parte persoane care aparțin ca orientare etică celor două cadrane din sfera transcendenței personale și anume Universalism, respectiv Benevolență și că, prin emulație, dar și prin setarea activă de principii în cadrul

activităților pe care le organizează sporesc manifestarea acestor valori în comportamentul studenților implicați” a fost validată în cadrul trainingului desfășurat.

II.5. STUDIUL V: Studiu calitativ – Elaborarea unor recomandări educaționale privind importanța dezvoltării inteligenței etico-morale

II.5.1. Introducere

În cadrul acestui studiu vom dezvolta o serie de recomandări educaționale care se vor concentra pe aplicațiile inteligenței etico-morale în contexte educaționale, atât de pedagogie, cât și de andragogie. Recomandările sunt bazate pe rezultatele cercetărilor prezentate în cadrul acestei lucrări de doctorat și completate de experiența practică a autorului în calitate de consultant pentru programe de învățare și dezvoltare, de formator acreditat și de profesor de mindfulness acreditat de *Oxford Mindfulness Foundation*, program dezvoltat în parteneriat cu departamentul de psihiatrie al Universității Oxford.

II.5.2. Practici care conduc la obținerea unui grad mai mare de armonie interioară

În această secțiune vom propune două practici care susțin obținerea unui grad mai mare de armonie interioară, cu un impact profund asupra comportamentului moral și, prin urmare a manifestării unui grad mai ridicat al inteligenței etico-morale.

Practicarea prezenței conștiente (mindfulness);

Identificarea și formularea unei misiuni de viață.

II.5.3. Practici care conduc la amplificarea contribuțiilor personale orientate spre creșterea binelui colectiv

În această lucrare de doctorat au fost prezentate argumente conform cărora metodologia Service-Learning poate contribui la dezvoltarea inteligenței etico-morale prin faptul că stimulează compasiunea, responsabilitatea și integritatea, totodată, activitățile specifice învățării orientate spre comunitate susțin sentimentul de apartenență și produc emoții pozitive prin faptul că oferă participanților oportunitatea de a se conecta cu cei pe care îi ajută.

CAPITOLUL III. DISCUȚII ȘI CONCLUZII

III.1. Considerații introductive

Teza de doctorat a avut ca principal obiectiv crearea conceptului unitar de inteligență etico-morală și a argumentat de ce este necesar ca această inteligență să fie considerată o inteligență autonomă care poate ghida viitoare demersuri educaționale în care raportul la nivel global să fie echilibrat între elementele de educație axate pe capacități economice (producerea de cetățeni angajabili) și cele de educație morală (producerea de cetățeni cu un caracter moral).

III.2. Contribuții teoretice și metodologice

Cercetarea doctorală cu privire la inteligența etico-morală a adresat o serie de factori esențiali în dezvoltarea paradigmatică a acestei noi inteligențe și s-a concentrat pe dezvoltarea sa teoretică.

Această lucrare colectează, sistematizează și explică inteligența etico-morală într-o manieră exhaustivă, fiind prima lucrare de acest gen la nivel global. Mai sunt doar două lucrări care s-au concentrat pe un astfel de demers, ambele din 2012, dar una s-a concentrat doar pe inteligență morală (Kruger, 2012) și cealaltă doar pe inteligența etică (Opincar, 2012). Faptul că un grup de experți a validat propunerea de a unifica cele două linii de cercetare și că am obținut o definiție unitară reprezintă un pas extrem de important în evoluția acestei noi inteligențe, atât din perspectivă teoretică, dar și practică.

III.3. Contribuții empirice și practice

În cadrul lucrării doctorale, principalele contribuții practice sunt legate de restructurarea în domeniul educației prin intermediul promovării inteligenței etico-morale a eforturilor educaționale concentrate până acum în mare parte pe promovarea inteligenței cognitive. O teorie unificată a inteligenței etico-morale, agreată de experții din domeniul cercetării inteligenței umane poate constitui o resursă prețioasă pentru cercetările în desfășurare privind etica sistemelor de inteligență artificială, etica folosirii inteligenței artificiale de către oameni sau etica raporturilor hibride dintre forme de inteligență umană și non-umană. În cele din urmă, pe baza rezultatelor studiilor anterioare, am formulat o serie de recomandări educaționale care să susțină dezvoltarea celor două componente ale inteligenței etico-morale și care să extindă înțelegerea noțiunilor conexe, acestea fiind adresate atât persoanelor care își doresc să se auto-educ, dar și experților în domeniul educației formale și nonformale care își propun să faciliteze dezvoltarea IEM în comunitățile lor.

III.4. Limite ale studiilor

Teza de doctorat a utilizat preponderent metode calitative de cercetare. Deși pentru tranziția paradigmatică pe care lucrarea și-o propune în termeni de progres științific acestea sunt cele mai potrivite, aspecte precum subiectivitatea și *bias*-ul de confirmare sunt mai greu de moderat de cât în cazul cercetărilor care presupun metode cantitative. În același timp, gradul de generalizare pentru ipotezele produse este restrâns, fiind necesare cercetări pe eșantioane mai largi din contexte diverse pentru a valida aplicațiile și distribuția inteligenței etico-morale.

III.5. Direcții viitoare de cercetare

Analizând rezultatele obținute în cadrul cercetării doctorale și fiind conștienți de limitele determinate fie de opțiunile metodologice, fie de stadiul dezvoltării temei de cercetare ca subiect distinct în cadrul disciplinelor psihologiei și științelor educației, putem elabora o serie de direcții viitoare de cercetare:

- Principala direcție de cercetare care să contribuie la progresul științific în privința acestei teme de cercetare este formularea și testarea experimentală a unei teorii sistemice a inteligenței etico-morale.
- Direcția secundară de cercetare, după formularea unei teorii funcționale ar consta în identificarea clară a mecanismelor prin care acest tip de inteligență poate fi promovată prin activități de educație și formare.
- O altă direcție de cercetare care se poate dovedi extrem de prolifică și profund actuală este aceea de crea parametri de inteligență etico-morală pentru sistemele de inteligență artificială.

III.6. Considerații finale

Observând evoluțiile socio-politice la nivel global, putem afirma că a venit timpul pentru ca oamenii, în general, și comunitatea științifică, în particular, să acorde o șansă inteligenței etico-morale. În cele din urmă, problema colapsului moral în care ne aflăm nu poate fi rezolvată prin pragmatism și capacitate analitică, cum nici problemele de logică matematică nu pot fi rezolvate prin intuiții morale. Umanitatea are nevoie de o educație care să promoveze caracterul și înțelepciunea mai mult decât promovează competența tehnică, avantajul social și bunăstarea materială.

IV. REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- A quote by Johann Wolfgang von Goethe.* (n.d.). Retrieved March 10, 2025, from <https://www.goodreads.com/quotes/33242-if-you-treat-an-individual-as-he-is-he-will>
- Abdul-Rahman, H., & Keshavarzsaleh, A. (n.d.). *What Profession Expects and What Moral Behavior Tells: Ethical Intelligence as an Emerging Catalytic Converter*. Retrieved September 25, 2024, from <https://socrd.org/wp-content/uploads/2017/12/Key-Note-Address.pdf>
- Albrecht, G. A. (2019). *Earth Emotions: New Words for a New World*. Cornell University Press.
- Allen, D., Hubbard, S., Lim, W., Stanger, A., Wagman, S., Zalesne, K., & Omoakhalen, O. (2025). A roadmap for governing AI: Technology governance and power-sharing liberalism. *Ai and Ethics (Online)*. <https://doi.org/10.1007/s43681-024-00635-y>
- Allen, D. S. (with Shelby, T.). (2016). *Education and equality*. The University of Chicago Press.
- Anderson, W. S. (1969). *Art of the Aeneid: 2nd Edition*. Bolchazy-Carducci Publishers.
- Andreski, L. (2019). *Ethical Intelligence*. Independently Published.
- Ardelt, M. (2019). Wisdom and Well-Being. In *The Cambridge Handbook of Wisdom* (pp. 602–625). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108568272.028>
- Aristotle (with Barnes, J., & Barnes, J.). (1984). *The complete works of Aristotle: The revised Oxford translation*. Princeton University Press.
- Asl, H. N. (2019). *A Literature Review on the Implications of Moral Intelligence and Educational Effectiveness in the Area of Educational Management; Are They Interrelated?* 1(3).
- Assagioli, R. (2000). *Psychosynthesis: A Collection of Basic Writings*. Synthesis Center Incorporated (in cooperation with the Berkshire Center for Psychosynthesis).
- Bagchi, D., Srivastava, A., & Tushir, B. (2024). Deciphering the global research trends and significance of moral intelligence via bibliometric analysis. *Frontiers in Psychology, 15*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1425341>
- Bahm, A. J. (2021). *Ethics: The Science of Oughtness*. BRILL.
- Bandura, A. (1999). Moral Disengagement in the Perpetration of Inhumanities. In *Perspectives on Evil and Violence* (1st ed., pp. 193–209). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781315799292-5>
- Bandura, A. (2002). Selective Moral Disengagement in the Exercise of Moral Agency. *Journal of Moral Education, 31*(2), 101–119. <https://doi.org/10.1080/0305724022014322>
- Bandura, A. (2011). Moral Disengagement. In D. J. Christie (Ed.), *The Encyclopedia of Peace Psychology* (1st ed.). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9780470672532.wbepp165>
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (1996). Mechanisms of moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Personality and Social Psychology, 71*(2), 364.
- Bar-On, R. (2004). The Bar-On Emotional Quotient Inventory (EQ-i): Rationale, description and summary of psychometric properties. In *Measuring emotional intelligence: Common ground and controversy* (pp. 115–145). Nova Science Publishers.
- Bar-On, R., Maree, K., & Elias, M. J. (2007). *Educating people to be emotionally intelligent*. Praeger Publishers.
- Barrett, R. (2012). *What My Soul Told Me*. Lulu.com.
- Barrett, R. (2014). *Evolutionary Coaching: A Values-Based Approach to Unleashing Human Potential*. Lulu Publishing Services.
- Bascom, J. (1895). *Social Theory, a Grouping of Social Facts and Principles, by John Bascom ...* T.Y. Crowell.
- Batchelor, S. (1997). *Buddhism Without Beliefs: A Contemporary Guide to Awakening*. Riverhead Books.
- Beheshtifar, M., Esmaeli, Z., & Moghadam, M. N. (2011). Effect of moral intelligence on leadership. *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences, 43*(1), 6–11.
- Belohlavek, P. (2008). *The Unicist Ontology of Evolution*. Blue Eagle Group.
- Belton, I., MacDonald, A., Wright, G., & Hamlin, I. (2019). Improving the practical application of the Delphi method in group-based judgment: A six-step prescription for a well-founded and defensible process. *Technological Forecasting and Social Change, 147*, 72–82. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2019.07.002>
- Benjamin, E. (2018). *#mondaypersonal*. Lulu.com.
- Bennett, M. (2023). *A Brief History of Intelligence: Why the Evolution of the Brain Holds the Key to the Future of AI*. HarperCollins Publishers Limited.
- Berezkei, T. (2018). Machiavellian intelligence hypothesis revisited: What evolved cognitive and social skills may underlie human manipulation. *Evolutionary Behavioral Sciences, 12*(1), 32–51. <https://doi.org/10.1037/ebbs0000096>

- Berger, P. L. (1999). *The desecularization of the world: Resurgent religion and world politics*. Ethics and Public Policy Center ; W.B. Eerdmans Pub. Co.
- Binet, A. (1975). *Modern Ideas about Children*. Suzanne Heisler.
- Binet, A., & Simon, T. (1914). *Mentally defective children*. Longmans, Green.
<https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=nudbdwAGHDQC&oi=fnd&pg=PA1&dq=Alfred+Binet+Theodore+simon&ots=dOPYm9JgNH&sig=L4CsCEk3SCAUpgjLul asSbtm vk>
- Binet, A., & Simon, T. (1916). *The intelligence of the feeble-minded*. Williams & Wilkins.
https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=RCnfq4r-_48C&oi=fnd&pg=PP17&dq=Alfred+Binet+Theodore+simon&ots=IaI7QsShI9&sig=p3lGmNku-UIvtRATR121tZfUoZU
- Borba, M. (2002). *Building Moral Intelligence: The Seven Essential Virtues that Teach Kids to Do the Right Thing*. Wiley.
- Boring, E. G. (1961). *Intelligence as the tests test it*. <https://psycnet.apa.org/record/2006-10257-017>
- Boss, J. A. (1994). THE AUTONOMY OF MORAL INTELLIGENCE. *Educational Theory*, 44(4), 399–416.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-5446.1994.00399.x>
- Botton, A. de, & Life, T. S. of. (2020). *The School of Life: An Emotional Education*. Penguin Books.
- Bouchard, T. J. (2018). Hereditary Ability: G Is Driven by Experience-Producing Drives. In *The Nature of Human Intelligence* (pp. 15–29). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.003>
- Bradshaw, J. (n.d.). Reclaiming Virtue: How We Can Develop the Moral Intelligence to Do the Right Thing at the Right Time for the Right Reason (New York: Bantam, 2009). *Reflective Practice: Formation and Supervision in Ministry*. Retrieved September 25, 2024, from
<https://journals.sfu.ca/rpfs/index.php/rpfs/article/download/137/136>
- Bray, C. (1863). *The Philosophy of Necessity: Or, Natural Law as Applicable to Moral, Mental, and Social Science*. Longman, Green, Longman & Roberts.
- Bringle, R. G., Hatcher, J. A., & Clayton, P. H. (2023). *Research on Service Learning: Conceptual Frameworks and Assessments: Volume 2A: Students and Faculty*. Taylor & Francis.
- Brooks, C., & Church, M. (2020). *The Honorable Self*. Xlibris Corporation.
- Brooks, D. (2019). *The second mountain: The quest for a moral life* (First edition.). Random House.
- Brown, B. (2021). *Atlas of the Heart: Mapping Meaningful Connection and the Language of Human Experience*. Random House Publishing Group.
- Brown, P. (2019). *Aesthetic Intelligence: How to Boost It and Use It in Business and Beyond*. HarperCollins.
- Butler, N. M., Graves, F. P., & Nelson, C. A. (1895). *Educational Review*. H. Holt.
- Carroll, J. B. (1993). *Human cognitive abilities: A survey of factor-analytic studies*. Cambridge University Press.
- Cesario, J., Johnson, D. J., & Eisthen, H. L. (2020). Your Brain Is Not an Onion With a Tiny Reptile Inside. *Current Directions in Psychological Science*, 29(3), 255–260. <https://doi.org/10.1177/0963721420917687>
- Chamine, S. (2012a). *Positive Intelligence: Why Only 20% of Teams and Individuals Achieve Their True Potential and how You Can Achieve Yours*. Greenleaf Book Group.
- Chamine, S. (2012b). *Positive Intelligence: Why Only 20% of Teams and Individuals Achieve Their True Potential and how You Can Achieve Yours*. Greenleaf Book Group.
- Cheltenham., J. G. (of the N. C. (1858). *Introductory Text-book to School Management ...*
- Christen, M., & Müller, S. (2014). Effects of Brain Lesions on Moral Agency: Ethical Dilemmas in Investigating Moral Behavior. In G. Lee, J. Illes, & F. Ohl (Eds.), *Ethical Issues in Behavioral Neuroscience* (Vol. 19, pp. 159–188). Springer Berlin Heidelberg. https://doi.org/10.1007/7854_2014_342
- Christen, M., Schaik, C. van, Fischer, J., Huppenbauer, M., & Tanner, C. (2013). *Empirically Informed Ethics: Morality between Facts and Norms*. Springer Science & Business Media.
- Churchland, P. (2019). *Conscience: The Origins of Moral Intuition*. W. W. Norton & Company.
- Churchland, P. S. (1989). *Neurophilosophy: Toward a Unified Science of the Mind-brain*. MIT Press.
- Clarken, R. H. (2009). *Moral Intelligence in the Schools*.
<http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/detail?accno=ED508485>
- Clarken, R. H. (2010). Considering Moral Intelligence as Part of a Holistic Education. *Online Submission*.
<https://eric.ed.gov/?id=ED509643>
- Colby, A., & Kohlberg, L. (2011). *The Measurement of Moral Judgment*. Cambridge University Press.
- Coles, R. (1998). *The Moral Intelligence of Children: How to Raise a Moral Child*. Penguin.
- Comte-Sponville, A. (2002). *A Small Treatise on the Great Virtues: The Uses of Philosophy in Everyday Life*. Macmillan.

- Conway, A. R. A., & Kovacs, K. (2018). The Nature of the General Factor of Intelligence. In *The Nature of Human Intelligence* (pp. 49–63). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.005>
- Copaci, I. A., & Rusu, A. S. (2016). *Trends in Higher Education Service-Learning Courses for Pre-Service Teachers: A Systematic Review*. 18, 1–11. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2016.12.1>
- Cope, E. D. (1889). *The Descent of Man*. New Ideal Publishing Company.
- Cunneen, M., Mullins, M., & Murphy, F. (2019). Autonomous Vehicles and Embedded Artificial Intelligence: The Challenges of Framing Machine Driving Decisions. *Applied Artificial Intelligence*, 33(8), 706–731. <https://doi.org/10.1080/08839514.2019.1600301>
- Daisley, B. (2023). *Fortitude: The myth of resilience, and the secrets of inner strength*. Penguin Books.
- Dalkey, N., & Helmer, O. (1963). An Experimental Application of the Delphi Method to the Use of Experts. *Management Science*, 9(3), 458–467.
- Damon, W., Menon, J., & Cotton Bronk, K. (2003). The Development of Purpose During Adolescence. *Applied Developmental Science*, 7(3), 119–128. https://doi.org/10.1207/S1532480XADS0703_2
- Davidson, S., & Thomas, D. (2019). *Problemata Mundi: The Book of Job Exegetically and Practically Considered: Containing Ninety-one H*. Creative Media Partners, LLC.
- Deary, I. J., & Ritchie, S. J. (2018). Intelligence in Edinburgh, Scotland: Bringing Intelligence to Life. In *The Nature of Human Intelligence* (pp. 64–84). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.006>
- Definition of WOKE*. (2025, February 28). <https://www.merriam-webster.com/dictionary/woke>
- Deroche, M.-H., Kuyken, W., Uwatoko, T., Imoto, Y., & Kusumoto, R. (2025). The Mindful Way From Information to Knowledge, to Wisdom, and to Life: Perspectives on Mindfulness (-Based Cognitive Therapy) for Higher Education. *Mindfulness*. <https://doi.org/10.1007/s12671-025-02528-5>
- Dewey, J. (1981). *The Later Works, 1925-1953*. SIU Press.
- Dewey, J. (2004). *Democracy and Education*. Courier Corporation.
- Dexonline. (n.d.-a). Retrieved March 10, 2025, from <https://dexonline.ro/definitie/etica>
- Dexonline. (n.d.-b). Retrieved March 10, 2025, from <https://dexonline.ro/definitie/moral%C4%83>
- di Norcia, V. (2009). Darwin on moral intelligence. In *Philosophy now (Ipswich, England)* (Issue 71, pp. 9–12).
- Dobrin, A. (2008). *Ethics for everyone: How to increase your moral intelligence*. Turner Publishing Company. https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=GnvuEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT6&dq=Arthur+Dobrin+moral+intelligence&ots=lz38PeJcwU&sig=DN0lFzeoMRH_-a_xgbYEPMDp7g
- Dolan, S. L. (2020). *The Secret of Coaching and Leading by Values: How to Ensure Alignment and Proper Realignment*. Routledge.
- Dorling, D., & Tomlinson, S. (2016). The Creation of Inequality: Myths of Potential and Ability. *Journal for Critical Education Policy Studies (JCEPS)*, 14(3), 56–79.
- Dorner, I. A. (2016). *A System of Christian Doctrine, Volume 3*. Wipf and Stock Publishers.
- Dorsey, J. (2021). *Zconomy: Como a geração Z vai mudar o futuro dos negócios - e o que fazer diante disso*. Agir.
- Dortaj, F., Daneshpayeh, M., & Ferrari, M. (2021). Explaining Wisdom based on Moral intelligence. *Iranian Journal of Learning and Memory*, 4(14), 7–24. <https://doi.org/10.22034/iepa.2021.142426>
- Du, W., Yu, H., Liu, X., & Zhou, X. (2023). Mindfulness training reduces slippery slope effects in moral decision-making and moral judgment. *Scientific Reports*, 13(1), 2967. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-29614-9>
- Duckworth, A. (2016). *Grit: The Power of Passion and Perseverance*. Simon and Schuster.
- Duckworth, A. L., Peterson, C., Matthews, M. D., & Kelly, D. R. (2007). Grit: Perseverance and Passion for Long-Term Goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(6), 1087–1101. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.92.6.1087>
- Durbin, P. T. (2012). *Broad and Narrow Interpretations of Philosophy of Technology: Broad and Narrow Interpretations*. Springer Science & Business Media.
- Dweck, C. S. (2007). *Mindset: The New Psychology of Success*. Random House Publishing Group.
- Elgin, C. Z. (2012). Begging to Differ. *The Philosophers' Magazine*, 59, 77–82.
- Emmons, R. A. (2000). Is Spirituality an Intelligence? Motivation, Cognition, and the Psychology of Ultimate Concern. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 10(1), 3–26. https://doi.org/10.1207/S15327582IJPR1001_2
- Feruglio, S., Panasiti, M. S., Crescentini, C., Aglioti, S. M., & Ponsi, G. (2022). The impact of mindfulness meditation on social and moral behavior: Does mindfulness enhance other-oriented motivation or decrease monetary reward salience? *Frontiers in Integrative Neuroscience*, 16, 963422. <https://doi.org/10.3389/fnint.2022.963422>

- Fink-Hafner, D., Dagen, T., Doušak, M., Novak, M., & Hafner-Fink, M. (2019). Delphi method: Strengths and weaknesses. *Metodološki Zvezki (Spletna Izd.)*, 16(2), 1–19. <https://doi.org/10.51936/fcfm6982>
- Flynn, J. R. (2018). Intelligence, Society, and Human Autonomy. In *The Nature of Human Intelligence* (pp. 101–115). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.008>
- Fowler, J. W. (1981). *Stages of faith: The psychology of human development and the quest for meaning* (1st ed.). Harper & Row.
- Francis, R. (2020). *Equality in Theory and Practice: A Moral Argument for Ethical Improvements*. Springer Nature.
- Frank, F. H. R. (1886). *System of the Christian Certainty*. T. & T. Clark.
- Frankl, V. E. (with ProQuest). (2006). *Man's search for meaning*. Beacon Press.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. Seabury Press.
- FREUD S. (1923). The Ego and the Id. *S. E.*, 19, 1–66.
- Galton, F. (1869). *Hereditary Genius: An Inquiry Into Its Laws and Consequences*. Macmillan.
- Gardner, H. (n.d.). *Perspective ale minții: Teoria inteligențelor multiple*. Curtea Veche Publishing.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books.
- Gardner, H. (1987). The Theory of Multiple Intelligences. *Annals of Dyslexia*, 37, 19–.
- Gardner, H. (2006). *The Development and Education of the Mind: The Selected Works of Howard Gardner*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203019689>
- Gardner, H. (2022). *A Synthesizing Mind: A Memoir from the Creator of Multiple Intelligences Theory*. MIT Press.
- Gardner, H. E. (2000). *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century*. Basic Books.
- Gardner, H., Kornhaber, M., & Chen, J.-Q. (2018). The Theory of Multiple Intelligences: Psychological and Educational Perspectives. In *The Nature of Human Intelligence* (pp. 116–129). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.009>
- Gavrilets, S., & Vose, A. (2006). The dynamics of Machiavellian intelligence. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 103(45), 16823–16828. <https://doi.org/10.1073/pnas.0601428103>
- Gillborn, D. (2016). Softly, softly: Genetics, intelligence and the hidden racism of the new geneism. *Journal of Education Policy*, 31(4), 365–388. <https://doi.org/10.1080/02680939.2016.1139189>
- Gilligan, C. (1993). *In a different voice: Psychological theory and women's development*. Harvard university press. https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=XItMnL7ho2gC&oi=fnd&pg=PR9&dq=gilligan+in+a+diferent+voice&ots=6XfHLQMhV_&sig=EPQc7dSy2ymGUzQ1Ny6zqXn_CvY
- Gilligan, C., & Attanucci, J. (1988). Two moral orientations: Gender differences and similarities. *Merrill-Palmer Quarterly* (1982-), 223–237.
- Glück, J. (2019). The Development of Wisdom during Adulthood. In *The Cambridge Handbook of Wisdom* (pp. 323–346). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108568272.016>
- Goleman, D. (2006a). *Emotional Intelligence*. Bantam Books.
- Goleman, D. (2006b). *Social intelligence: The new science of human relationships*. Bantam Books.
- Gottfredson, L. S. (2018). g Theory: How Recurring Variation in Human Intelligence and the Complexity of Everyday Tasks Create Social Structure and the Democratic Dilemma. In *The Nature of Human Intelligence* (pp. 130–151). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.010>
- Gould, S. J. (2013). The Mismeasure of Man. In *Arguing About Science* (1st ed., pp. 59–73). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203718087-5>
- Grayling, A. C. (2019). *The history of philosophy*. Penguin Press.
- Grayling, A. C. (2023). *Philosophy and Life: Exploring the Great Questions of How to Live*. Random House.
- Gregorová, A., Matulayova, T., Rusu, A., Tkadlčíková, L., Vodsedalek, V., Carmen, C., Pausits, A., Reisky, F., Culum, B., Sporer, T., Husterer, I., Murray Svidroňová, M., Kubealaková, M., Bariaková, Z., Šolcová, J., Nemcová, L., & Rovňanová, L. (2020). *Service-Learning for Teachers in Higher Education Institutions*.
- Griffith, T. (1862). *The Fatherhood of God*. Hatchard & Company.
- Grigorenko, E. L. (2018). Puzzled Intelligence: Looking for Missing Pieces. In *The Nature of Human Intelligence* (pp. 152–166). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.011>
- Grubgeld, E. (1994). *George Moore and the Autogenous Self: The Autobiography and Fiction*. Syracuse University Press.
- H, W. (1956). The Origin of Intelligence in the Child: By Jean Piaget. (London: Routledge and Kegan Paul, 1953. Pp. 425. 25 s.). *International Journal of Psychoanalysis*, 37, 498–498.
- Hadot, P. (1995). *Philosophy as a Way of Life: Spiritual Exercises from Socrates to Foucault*. Wiley.
- Haidt, J. (2013). *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*. Knopf Doubleday Publishing Group.

- Haier, R. J. (2016). The Neuroscience of Intelligence. In *The Neuroscience of Intelligence* (pp. iii–iii).
- Haier, R. J. (2018). A View from the Brain. In *The Nature of Human Intelligence* (pp. 167–182). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.012>
- Haier, R. J., Colom, R., & Hunt, E. (2023). *The Science of Human Intelligence*. Cambridge University Press.
- Hannaford, R. V. (1993). *Moral Anatomy and Moral Reasoning*. University Press of Kansas.
- Hass, A. (1998). *Doing the Right Thing: Cultivating Your Moral Intelligence*. Pocket Books.
- Hawkes, D. N. (2013). *From My Heart: Transforming Lives Through Values*. Crown House Publishing.
- Hawkes, J., & Hawkes, N. (2018). *The Inner Curriculum: How to develop Wellbeing, Resilience & Self-leadership*. Hodder Education.
- Hedlund, J., & Sternberg, R. (2000). *Too many intelligences? Integrating social, emotional, and practical intelligence*. <https://www.semanticscholar.org/paper/Too-many-intelligences-Integrating-social%2C-and-Hedlund-Sternberg/39d85e703708ebd3bb00b9f8aa46d5835ca6893c>
- Herman, B. (2008). *Moral Literacy*. Harvard University Press.
- Hill, P. L., Burrow, A. L., & Bronk, K. C. (2016). Persevering with Positivity and Purpose: An Examination of Purpose Commitment and Positive Affect as Predictors of Grit. *Journal of Happiness Studies*, 17(1), 257–269. <https://doi.org/10.1007/s10902-014-9593-5>
- Hoffmann, D. W. (2017). *Gödel's Incompleteness Theorems: A Guided Tour Through Kurt Gödel's Historic Proof* (First edition.). Springer.
- Holland, J. L. (1966). A psychological classification scheme for vocations and major fields. *Journal of Counseling Psychology*, 13(3), 278–288. <https://doi.org/10.1037/h0023725>
- Home. (2025, February 28). Oxford Mindfulness. <https://oxfordmindfulness.org/>
- Horsman, J. H. (2018). *Servant-Leaders in Training: Foundations of the Philosophy of Servant-Leadership*. Springer.
- Howells, W. D. (1910). *My Mark Twain: Reminiscences and Criticisms*. Harper & Brothers.
- Hunt, T. (1928). The measurement of social intelligence. *Journal of Applied Psychology*, 12(3), 317–334. <https://doi.org/10.1037/h0075832>
- Hussain, M. (2012). *Seven Steps to Moral Intelligence*. Kube Publishing Ltd.
- Intelligence*. (n.d.). Robert J. Sternberg. Retrieved March 5, 2025, from <http://www.robertjsternberg.com/successful-intelligence>
- Jacoby, B. (2014). *Service-Learning Essentials: Questions, Answers, and Lessons Learned*. John Wiley & Sons.
- Jensen, A. R. (1998). *The g factor: The science of mental ability*. Praeger.
- Jensen, L. A. (Ed.). (2015). *Moral Development in a Global World: Research from a Cultural-Developmental Perspective*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139583787>
- Jeste, D. V., Ardelt, M., Blazer, D., Kraemer, H. C., Vaillant, G., & Meeks, T. W. (2010). Expert Consensus on Characteristics of Wisdom: A Delphi Method Study. *The Gerontologist*, 50(5), 668–680. <https://doi.org/10.1093/geront/gnq022>
- Johannessen, J.-A. (2021). *Robot Ethics and the Innovation Economy*. Routledge.
- John D Mayer, David R Caruso, & Peter Salovey. (2016). The Ability Model of Emotional Intelligence: Principles and Updates. *Emotion Review*, 8(4), 290–300. <https://doi.org/10.1177/1754073916639667>
- John R Platt. (1964). Strong Inference. *Science*, 146(3642), 347–353. <https://doi.org/10.1126/science.146.3642.347>
- Jones, W. E., & Vice, S. (2011). *Ethics at the Cinema*. Oxford University Press.
- Joyce, R. (2006). *The evolution of morality* (1st ed.). MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/2880.001.0001>
- Kabat-Zinn, J. (2016). *Wherever You Go, There You Are: Mindfulness meditation for everyday life*. Little, Brown Book Group.
- Katehakis, A. (2010). *Erotic Intelligence: Igniting Hot, Healthy Sex While in Recovery from Sex Addiction*. Health Communications, Inc.
- Kaufman, A. S. (2018). Many Pathways, One Destination: IQ Tests, Intelligent Testing, and the Continual Push for More Equitable Assessments. In *The Nature of Human Intelligence* (pp. 197–214). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.014>
- Kaufman, S. B. (2018). My Quest to Understand Human Intelligence. In *The Nature of Human Intelligence* (pp. 215–229). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.015>
- Khajavi, Z., Vaezzadeh, N., Mousavinasab, S. N., & Azimi Lolaty, H. (2020). Relationship between Ethical Intelligence and Professional Behavior in Nurses. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*, 30(185), 86–95.
- King, D. B., & DeCicco, T. L. (2009). A Viable Model and Self-Report Measure of Spiritual Intelligence. *International Journal of Transpersonal Studies*, 28(1), 68–85. <https://doi.org/10.24972/ijts.2009.28.1.68>

- Klar, P. (2021). What is neurophilosophy: Do we need a non-reductive form? *Synthese (Dordrecht)*, 199(1/2), 2701–2725. <https://doi.org/10.1007/s11229-020-02907-6>
- Knight, B. (2022). *On the Subject of Values... and the Value of Subjects: New Thinking to Guide Schools Through the Curriculum*. John Catt.
- KOHLBERG L. (1976). Moral Stages and Moralization: The Cognitive-Development Approach. *Moral Development and Behavior : Theory Research and Social Issues*, 31–53.
- Kohlberg, L. (1981). *The Philosophy of Moral Development: Moral Stages and the Idea of Justice*. Harper & Row.
- Kohlberg, L. (1984). *The Psychology of Moral Development: The Nature and Validity of Moral Stages*. Harper & Row.
- Kross, E. (2022). *Chatter: The Voice in Our Head and How to Harness It*. Penguin Random House.
- Kruger, T. (2012). *Moral Intelligence: The construct and key correlates*. University of Johannesburg (South Africa). <https://search.proquest.com/openview/f701c503a47e247ae2f49eef65bfcdbd3/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y>
- Kuhn, T. S. (1996). *The Structure of Scientific Revolutions*. University of Chicago Press.
- Kuyken, W., Ball, S., Crane, C., Ganguli, P., Jones, B., Montero-Marin, J., Nuthall, E., Raja, A., Taylor, L., Tudor, K., Viner, R. M., Allwood, M., Aukland, L., Dunning, D., Casey, T., Dalrymple, N., De Wilde, K., Farley, E.-R., Harper, J., ... Williams, J. M. G. (2022). Effectiveness of universal school-based mindfulness training compared with normal school provision on teacher mental health and school climate: Results of the MYRIAD cluster randomised controlled trial. *Evidence Based Mental Health*, 25(3), 125–134. <https://doi.org/10.1136/ebmental-2022-300424>
- Lada Kaliská. (2014). Moral Intelligence in the Context of Its Questionnaire Psychometric Properties Verification and of Chosen Demographic Variables in the Slovak Environment. *Psychologie a její kontexty*, 5(1), 15–28.
- Lapsley, D. K. (2005). Moral Stage Theory. In *Handbook of Moral Development*. Psychology Press.
- Lapsley, D. K., & Narv ez, D. (2004). Moral Functioning: Moral Understanding and Personality. In *Moral Development, Self, and Identity* (pp. 347–360). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781410610256-18>
- Lennick, D. (with Kiel, F.). (2005). *Moral intelligence: Enhancing business performance and leadership success*. Wharton School Pub.
- Lennick, D. (with Kiel, F., & Jordan, K.). (2011). *Moral intelligence 2.0: enhancing business performance and leadership success in turbulent times* (1st ed.). Prentice Hall.
- Lewes, G. H. (1874). *Problems of Life and Mind. First Series*. Trubner.
- Linda S Gottfredson. (1997). Mainstream science on intelligence: An editorial with 52 signatories, history, and bibliography. *Intelligence*, 24(1), 13–23. [https://doi.org/10.1016/s0160-2896\(97\)90011-8](https://doi.org/10.1016/s0160-2896(97)90011-8)
- Lovat, T., Toomey, R., & Clement, N. (2010). *International Research Handbook on Values Education and Student Wellbeing*. Springer Science & Business Media.
- Lovat, T., Toomey, R., Clement, N., & Dally, K. (2023). *Second International Research Handbook on Values Education and Student Wellbeing*. Springer Nature.
- Lubinski, D. (2018). Individual Differences at the Top: Mapping the Outer Envelope of Intelligence. In *The Nature of Human Intelligence* (pp. 230–255). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.016>
- Lynn, R. (2018). The Intelligence of Nations. In *The Nature of Human Intelligence* (pp. 256–269). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.017>
- MacGilchrist, B., Reed, J., & Myers, K. (2004). *The Intelligent School*. SAGE.
- MacLean, P. D. (1990). *The Triune Brain in Evolution: Role in Paleocerebral Functions*. Springer Science & Business Media.
- MacNiven, D. (1993). *Creative Morality*. Routledge.
- Malin, H. (with ProQuest). (2018). *Teaching for purpose: Preparing students for lives of meaning*. Harvard Education Press.
- Mamede, C., Ribeiro, N., & Gomes, D. (2010). Tradução e validação do Moral Competency Inventory para avaliação do grau de Inteligência Moral de líderes. *Livro de Atas Da Conferência Em Investigação e Intervenção Em Recursos Humanos*. <http://www.iirh10.esce.ips.pt/artigos/64.pdf>
- Mamede, C., Ribeiro, N., Gomes, D., & Rego, A. (2014). *Leader's moral intelligence and employees' affective commitment: The mediating role of transformational leadership*. <https://iconline.ipliria.pt/handle/10400.8/3678>

- Martin, D. E., & Austin, B. (2010). Validation of the moral competency inventory measurement instrument Content, construct, convergent and discriminant approaches. *Management Research News*, 33(5), 437–451. <https://doi.org/10.1108/01409171011041884>
- Maslow, A. H. (2021). *Religions Values and Peak-Experiences*. Rare Treasure Editions.
- May, L., Friedman, M., & Clark, A. (1996). *Mind and Morals: Essays on Cognitive Science and Ethics*. MIT Press.
- Mayer, J. D. (2018). Intelligences about Things and Intelligences about People. In R. J. Sternberg (Ed.), *The Nature of Human Intelligence* (1st ed., pp. 270–286). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.018>
- Mayer, J., Salovey, P., & Caruso, D. (2002). Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test (MSCEIT) Users Manual. *UNH Personality Lab*. https://scholars.unh.edu/personality_lab/27
- McAdams, D. P. (2009). The Moral Personality. In *Personality, Identity, and Character* (pp. 11–29). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511627125.002>
- McKeon, R. (2009). *The basic works of Aristotle*. Modern Library. <https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=EwT0yTR0y1MC&oi=fnd&pg=PT10&dq=aristotle+nico machean+ethics+Richard+mckeon&ots=LAQ7gno5FU&sig=7ueoZgLziTfBfjzrz-9IX3WID1Y>
- McNemar, Q. (1964). Lost: Our intelligence? Why? *American Psychologist*, 19(12), 871–882. <https://doi.org/10.1037/h0042008>
- Meisenberg, G., & Woodley, M. A. (2013). Global behavioral variation: A test of differential-K. *Personality and Individual Differences*, 55(3), 273–278. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.04.016>
- Miller, A. B. (2009). *Raising Thinking Children and Teens: Guiding Mental and Moral Development*. Bloomsbury Academic.
- Miller, E. M. (1913). *Kant's doctrine of freedom*. Рипол Классик.
- Miller, P. H. (2002). *Theories of Developmental Psychology*. Macmillan.
- Miller, P. H. (2016). *Theories of Developmental Psychology*. Macmillan Higher Education.
- Minister., W. M. (Swedenborgian. (1856). *Forty moral lectures for the young ... By a Christian Minister [i.e. W. Mason]*. James S. Hodson.
- Molnar, T. (2021). *God and the Knowledge of Reality*. Routledge.
- MSCEIT™—Multi-Health Systems. (n.d.). Retrieved March 5, 2025, from <https://storefront.mhs.com/collections/msceit>
- Murdoch, S. (2007). *IQ: A smart history of a failed idea*. J. Wiley and Sons.
- Nadkarni, M. V. (2011). *Ethics for our Times: Essays in Gandhian Perspective: Second Edition*. Oxford University Press.
- Nagler, U. K., Reiter, K. J., Furtner, M. R., & Rauthmann, J. F. (2014). Is there a “dark intelligence”? Emotional intelligence is used by dark personalities to emotionally manipulate others. *Personality and Individual Differences*, 65, 47–52. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.01.025>
- Narvaez, D. (2008). Triune ethics: The neurobiological roots of our multiple moralities. *New Ideas in Psychology*, 26(1), 95–119.
- Narvaez, D. (2010a). Building a Sustaining Classroom Climate for Purposeful Ethical Citizenship. In T. Lovat, R. Toomey, & N. Clement (Eds.), *International Research Handbook on Values Education and Student Wellbeing* (pp. 659–673). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-90-481-8675-4_38
- Narvaez, D. (2010b). The emotional foundations of high moral intelligence. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2010(129), 77–94. <https://doi.org/10.1002/cd.276>
- Narvaez, D. (2016). *Embodied Morality: Protectionism, Engagement and Imagination*. Springer.
- Nasa, P., Jain, R., & Juneja, D. (2021). Delphi methodology in healthcare research: How to decide its appropriateness. *World Journal of Methodology*, 11(4), 116–129. <https://doi.org/10.5662/wjm.v11.i4.116>
- Nixon, M. M. (2014). Aaron Feuerstein: A case study in moral intelligence. *ASBBS Proceedings*, 21(1), 478.
- Noddings, N. (1984). *Caring: A Feminine Approach to Ethics and Moral Education*. University of California Press.
- Noddings, N. (2005). *Educating Citizens for Global Awareness*. Teachers College Press.
- Nuraini, D. A., & Uyun, M. (2023). Investigating Between Social Intelligence and Moral Intelligence to Academic Achievement in Psychology Students. *Psychosophia: Journal of Psychology, Religion, and Humanity*, 5(1), Article 1. <https://doi.org/10.32923/psc.v5i1.3203>
- O'Donohue, W., & Wickham, M. (2010). The role of ethical intelligence and organizational infrastructure in organizational decision-making. *Proceedings of the 2010 British Academy of Management Conference, United Kingdom*. <https://core.ac.uk/download/pdf/143851961.pdf>
- Olsen, S. H. (1978). *The Structure of Literary Understanding*. CUP Archive.

- Opincar, J. (2016). *Ethical Intelligence: How to Get It Right in Your Life and in Any Organization: the Foundation of Leadership: the Foundation of Leadership: the Foundation of Leadership*. Boardroom Partners, Incorporated.
- Opincar, J. T. (2012). *Exploring ethical intelligence through ancient wisdom and the lived experiences of senior business leaders* [ProQuest Dissertations & Theses].
<https://www.proquest.com/publiccontent/docview/1170797273/abstract/?pq-origsite=primo>
- ÖZTÜRK, H., ŞAYLIGİL, Ö., & Yildiz, Z. (2019). New concept in clinical care: Proposal of a moral intelligence scale. *Acta Bioethica*, 25(2). <https://avesis.ogu.edu.tr/yayin/00c8e4f8-be07-4291-ba33-8b62e2b8d32f/new-concept-in-clinical-care-proposal-of-a-moral-intelligence-scale>
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hrobjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., ... Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ (Online)*, 372. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- Pana, L. (2006). Artificial Intelligence and Moral intelligence. *tripleC: Communication, Capitalism & Critique. Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society*, 4(2), 254–264.
<https://doi.org/10.31269/triplec.v4i2.43>
- Pandey, V. C. (2005). *Intelligence And Motivation*. Gyan Publishing House.
- Pasupathi, M., Staudinger, U. M., & Baltes, P. B. (2001). Seeds of wisdom: Adolescents' knowledge and judgment about difficult life problems. *Developmental Psychology*, 37(3), 351–361. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.37.3.351>
- Perel, E. (2007). *Mating in Captivity: Unlocking Erotic Intelligence*. Harper Collins.
- Persson, I., & Savulescu, J. (2012). *Unfit for the Future: The Need for Moral Enhancement*. OUP Oxford.
- Ph.D, J. M. i M. (n.d.). *THE MORAL INTELLIGENCE COURSE: (A collection of reflections from the perspective of the thought process designated as Zen, the mind is a causal process without ipseity)*. Jordi Mas i Manjon.
- Phipps, A., & Barnett, R. (2007). Academic Hospitality. *Arts and Humanities in Higher Education*, 6(3), 237–254.
<https://doi.org/10.1177/1474022207080829>
- Piaget, J. (1928). *Judgment and Reasoning in the Child*. K. Paul, Trench, Trubner & Company Limited.
- Piaget, J. (1932). The Moral Judgment of the Child: The Rules Of The Game 1. In *The Moral Judgment Of The Child* (1st ed., pp. 1–103). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315009681-1>
- Piaget, J. (1950). *The Psychology of Intelligence*. Routledge & Paul.
- Piaget, J. (1960). The General Problems of the Psychobiological Development of the Child 1. In *Discussions On Child Development* (1st ed., Vol. 4, pp. 3–27). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315013381-2>
- Piaget, J. (1997a). *The Moral Judgement of the Child*. Simon and Schuster.
- Piaget, J. (1997b). *The Principles of Genetic Epistemology*. Psychology Press.
- Pizarro, D. A., & Bloom, P. (2003). The Intelligence of the Moral Intuitions: Comment on Haidt (2001). *Psychological Review*, 110(1), 193–196. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.110.1.193>
- Pope, K. S., & Vasquez, M. J. T. (2016). *Ethics in Psychotherapy and Counseling: A Practical Guide*. John Wiley & Sons.
- Privateer, P. M. (2008). *Inventing Intelligence: A Social History of Smart*. John Wiley & Sons.
- Prozesky, M. (2007). *Conscience: Ethical Intelligence for Global Well-being*. University of KwaZulu-Natal Press.
- Puka, B. (1994). *Moral Development: Fundamental research in moral development*. Taylor & Francis.
- Rashdall, H. (1907). *The Theory of Good and Evil, by Hastings Rashdall, Vol. 1*. Oxford/clarendon Press.
- Rassool, G. H. (2021). *Islamic Psychology: Human Behaviour and Experience from an Islamic Perspective*. Routledge.
- Rest, J. R. (1986). *Moral Development: Advances in Research and Theory*. Bloomsbury Academic.
- Rest, J. R. (1988). Why Does College Promote Development in Moral Judgement? *Journal of Moral Education*, 17(3), 183–194. <https://doi.org/10.1080/0305724880170303>
- Rest, J. R., Narv ez, D., Thoma, S. J., Bebeau, M. J., & Bebeau, M. J. (1999). *Postconventional Moral Thinking: A Neo-kohlbergian Approach*. Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781410603913>
- Richez, Y. (2018). *Corporate Talent Detection and Development*. John Wiley & Sons.
- Rouse, N. (1861). *Man contemplated in his primeval, fallen, redeemed, and millennial condition*. Hamilton, Adams.
- Rowe, G., & Wright, G. (2001). Expert Opinions in Forecasting: The Role of the Delphi Technique. In J. S. Armstrong (Ed.), *Principles of Forecasting: A Handbook for Researchers and Practitioners* (pp. 125–144). Springer US. https://doi.org/10.1007/978-0-306-47630-3_7
- Rusu, A. (2021). *Educația bazată pe compasiune și învățarea spre comunitate (Service- Learning)*. Presa Universitară Clujeană.

- Rutherford, A. (2022). *Control: The Dark History and Troubling Present of Eugenics*. Orion Publishing Group, Limited.
- Ryder, J. (2022). *Philosophy of education: Thinking and learning through history and practice*. Rowman & Littlefield.
- Salovey, P., Brackett, M. A., & Mayer, J. D. (2004). *Emotional Intelligence: Key Readings on the Mayer and Salovey Model*. National Professional Resources Inc./Dude Publishing.
- Sandel, M. J. (2020). *The tyranny of merit: What's become of the common good?* (First edition.). Farrar, Straus and Giroux.
- Schaler, J. A., & Gardner, H. (2006). *Howard Gardner under fire: The rebel psychologist faces his critics*. Open Court.
- Schmid, R. (1882). *The Theories of Darwin and Their Relation to Philosophy, Religion, and Morality*. Jansen, McClurg.
- Schneider, W. J., & McGrew, K. S. (2012). The Cattell-Horn-Carroll model of intelligence. In *Contemporary intellectual assessment: Theories, tests, and issues*, 3rd ed (pp. 99–144). The Guilford Press.
- Schurman, J. G. (1887). *The Ethical Import of Darwinism*. Scribner.
- Schwartz, S. H. (2012). An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 2307--.. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- Seligman, M. (2011). *Flourish*. Nicholas Brealey Publishing.
- Seth, J. (1894). *A Study of Ethical Principles by James Seth, M.A. Professor of Philosophy in Brown University, U.S.A.* William Blackwood and Sons.
- Shabanloo, K. S., & Behroozi, N. (2019). Comparing the moral intelligence from Imam Ali's viewpoint with theory of Borba. *Opción: Revista de Ciencias Humanas y Sociales*, 19, 1084–1109.
- Sharpe, M., & Ure, M. (2021). *Philosophy as a Way of Life: History, Dimensions, Directions*. Bloomsbury Publishing.
- Shirey, M. R. (2007). Moral Intelligence for the Leader and Entrepreneur. *Clinical Nurse Specialist*, 21(2), 71.
- Shor, I. (1986). *Culture Wars: School and Society in the Conservative Restoration, 1969-1984*. Routledge & K. Paul.
- Shweder, R. A. (1991). *Thinking Through Cultures: Expeditions in Cultural Psychology*. Harvard University Press.
- Shweder, R. A., Mahapatra, M., & Miller, J. G. (1990). Culture and moral development. In *Cultural Psychology* (pp. 130–204). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139173728.005>
- Siegler, R. S. (1992). The Other Alfred Binet. *Developmental Psychology*, 28(2), 179–190. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.28.2.179>
- Singer, P. (1994). *Ethics*. Oxford University Press.
- Smetana, J. G., Jambon, M., & Ball, C. (2014). The Social Domain Approach to Children's Moral and Social Judgments. In *Handbook of Moral Development* (2nd ed., pp. 23–45). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9780203581957-3>
- SPEARMAN C. (1904). General intelligence, objectively determined and measured. *American Journal of Psychology*, 15, 201–293.
- Spolon, A. P. G., Netto, A. P., & Baptista, I. (2015). Interaction in research and the importance of exercising hospitality within the academic environment. *Research in Hospitality Management*, 5(1), 65–76. <https://doi.org/10.1080/22243534.2015.11828329>
- Stanovich, K. (2011). What Intelligence Test Miss: The Psychology of Rational Thought. *Inquiry (Upper Montclair, N.J.)*, 26(2), 20–20. <https://doi.org/10.5840/inquiryctnews201126216>
- Steffen, P. R., Hedges, D., & Matheson, R. (2022). The brain is adaptive not triune: How the brain responds to threat, challenge, and change. *Frontiers in Psychiatry*, 13, 802606.
- Steiner, J. M. (2000). The role margin as the site for moral and social intelligence: The case of Germany and National Socialism. *Crime, Law, and Social Change*, 34(1), 61–75. <https://doi.org/10.1023/A:1008347109559>
- Sternberg, R. J. (1983). Components of human intelligence. *Cognition*, 15(1), 1–48. [https://doi.org/10.1016/0010-0277\(83\)90032-X](https://doi.org/10.1016/0010-0277(83)90032-X)
- Sternberg, R. J. (1984). Toward a triarchic theory of human intelligence. *The Behavioral and Brain Sciences*, 7(2), 269–287. <https://doi.org/10.1017/S0140525X00044629>
- Sternberg, R. J. (1985). *Beyond IQ: A Triarchic Theory of Human Intelligence*. CUP Archive.
- Sternberg, R. J. (1997a). Managerial intelligence: Why IQ isn't enough. *Journal of Management*, 23(3), 475–493. [https://doi.org/10.1016/S0149-2063\(97\)90038-6](https://doi.org/10.1016/S0149-2063(97)90038-6)

- Sternberg, R. J. (1997b). *Successful Intelligence: How Practical and Creative Intelligence Determine Success in Life*. Plume.
- Sternberg, R. J. (1998). A Balance Theory of Wisdom. *Review of General Psychology*, 2(4), 347–365. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.4.347>
- Sternberg, R. J. (1999). Successful intelligence: Finding a balance. *Trends in Cognitive Sciences*, 3(11), 436–442. [https://doi.org/10.1016/S1364-6613\(99\)01391-1](https://doi.org/10.1016/S1364-6613(99)01391-1)
- Sternberg, R. J. (2000). *Practical Intelligence in Everyday Life*. Cambridge University Press.
- Sternberg, R. J. (2004). Culture and Intelligence. *The American Psychologist*, 59(5), 325–338. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.5.325>
- Sternberg, R. J. (2005). Creativity or creativities? *International Journal of Human-Computer Studies*, 63(4), 370–382. <https://doi.org/10.1016/j.ijhcs.2005.04.003>
- Sternberg, R. J. (2009a). Wisdom, Intelligence & Creativity Synthesized. In *School Administrator* (Vol. 66, Issue 2). American Association of School Administrators.
- Sternberg, R. J. (2009b). Wisdom, Intelligence & Creativity Synthesized. In *School Administrator* (Vol. 66, Issue 2). American Association of School Administrators.
- Sternberg, R. J. (2010). Teaching for Ethical Reasoning in Liberal Education. *Liberal Education*, 96(3), 32–.
- Sternberg, R. J. (2018a). Successful Intelligence in Theory, Research, and Practice. In *The Nature of Human Intelligence* (pp. 308–322). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316817049.020>
- Sternberg, R. J. (2018b). *The Nature of Human Intelligence*. Cambridge University Press.
- Sternberg, R. J. (2019a). A Theory of Adaptive Intelligence and Its Relation to General Intelligence. *Journal of Intelligence*, 7(4), 23–. <https://doi.org/10.3390/jintelligence7040023>
- Sternberg, R. J. (2019b). Why People Often Prefer Wise Guys to Guys Who Are Wise: An Augmented Balance Theory of the Production and Reception of Wisdom. In *The Cambridge Handbook of Wisdom* (pp. 162–181). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108568272.009>
- Sternberg, R. J. (2021a). Adaptive intelligence: Intelligence is not a personal trait but rather a person $\times$ task $\times$ situation interaction. *Journal of Intelligence*, 9(4), 1–19. <https://doi.org/10.3390/jintelligence9040058>
- Sternberg, R. J. (2021b). Adaptive Intelligence: Its Nature and Implications for Education. *Education Sciences*, 11(12), 823–. <https://doi.org/10.3390/educsci11120823>
- Sternberg, R. J. (2021c). *Adaptive Intelligence: Surviving and Thriving in Times of Uncertainty*. Cambridge University Press.
- Sternberg, R. J. (2024). Dark intelligence: When the possibility of 1984 becomes reality. *Possibility Studies & Society (Online)*. <https://doi.org/10.1177/27538699241267189>
- Sternberg, R. J., & Glück, J. (2019). *The Cambridge Handbook of Wisdom*. Cambridge University Press.
- Sternberg, R. J., & Glück, J. (2021). *Wisdom*. Cambridge University Press.
- Sternberg, R. J., Landy, J., & Long, J. (2024). Measuring Adaptive Intelligence of the Gifted Through Critical Problem Analysis. *Roeper Review*, 46(3), 217–232. <https://doi.org/10.1080/02783193.2024.2357543>
- Stoltz, P. G. (1997). *Adversity quotient: Turning obstacles into opportunities*. Wiley.
- Stone, B., & Ukleja, M. (2009). *The Ethics Challenge: Strengthening Your Integrity in a Greedy World*. Wordclay.
- Storr, G. C. (1836). *An Elementary Course of Biblical Theology*. Gould and Newman.
- Stupu, A. G., Baptista, I., & Rusu, A. S. (2023). Connecting Academic Hospitality, Service-Learning and Basic Human Values Theory—A Case of Narrative Analysis. *Educatia* 21, 25, 239–247. <https://doi.org/10.24193/ed21.2023.25.26>
- Tanner, C., & Christen, M. (2014). Moral Intelligence – A Framework for Understanding Moral Competences. In M. Christen, C. Van Schaik, J. Fischer, M. Huppenbauer, & C. Tanner (Eds.), *Empirically Informed Ethics: Morality between Facts and Norms* (Vol. 32, pp. 119–136). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-01369-5_7
- Taylor, T. J. (1851). *Essay on Slavery: As Connected with the Moral and Providential Government of God; and as an Element of Church Organization. With Miscellaneous Reflections on the Subject of Slavery*. For the author.
- Tennant, F. R. (1935). *Philosophical Theology*. The University Press.
- Tharu, S. J. (1998). *Subject to change: Teaching literature in the nineties*. Orient Longman.
- The Conservator*. (1893). H.L. Traubel.
- The dark history of IQ tests—Stefan C. Dombrowski*. (n.d.). Settings. Retrieved March 10, 2025, from <https://ed.ted.com/lessons/the-dark-history-of-iq-tests-stefan-c-dombrowski>
- Tigner, R. B., & Tigner, S. S. (2000). Triarchic Theories Of Intelligence: Aristotle and Sternberg. *History of Psychology*, 3(2), 168–176. <https://doi.org/10.1037/1093-4510.3.2.168>

- Toomey, R., & Lovat, T. (2009). Values Education, Quality Teaching, and Service Learning: The Harmony of a New Pedagogy? *Beliefs and Values*, 1(2), 220–229. <https://doi.org/10.1891/1942-0617.1.2.220>
- Torraco, R. J. (2016). Writing Integrative Literature Reviews: Using the Past and Present to Explore the Future. *Human Resource Development Review*, 15(4), 404–428. <https://doi.org/10.1177/1534484316671606>
- Varela, (1996). Neurophenomenology: A methodological remedy for the hard problem. *Journal of Consciousness Studies*, 3(4), 330–349.
- Vaughan, F. (2002). What is Spiritual Intelligence? *The Journal of Humanistic Psychology*, 42(2), 16–33. <https://doi.org/10.1177/0022167802422003>
- Vaughan, R., & Allon, H. (2019). *The British Quarterly Review; Volume 25*. Creative Media Partners, LLC.
- Voracek, M. (2007). State IQ and Suicide Rates in the United States. *Perceptual and Motor Skills*, 105(1), 102–106. <https://doi.org/10.2466/pms.105.1.102-106>
- Vozzola, E. C., & Senland, A. K. (2022). *Moral Development: Theory and Applications*. Routledge.
- Vygotsky, L. S. (2012). *Mind in Society: Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
- Waller, N. G., Yonce, L. J., Grove, W. M., Faust, D., & Lenzenweger, M. F. (2006). The Power of Quantitative Thinking. In *A Paul Meehl Reader* (1st ed., pp. 433–444). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203759554-23>
- Watts, A. (2017). *Psychotherapy East & West*. New World Library.
- Weinstein, B. (2011). *Ethical intelligence: Five principles for untangling your toughest problems at work and beyond*. New World Library. https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=y4orB3orHUKC&oi=fnd&pg=PP2&dq=bruce+weinstein+ethics&ots=46_LzPM7PH&sig=7r9xUB0N3Psn_u1dPdGou3ROvQg
- Wickham, M., & O'Donohue, W. (2012). Developing an ethical organization: Exploring the role of ethical intelligence. *Organization Development Journal*, 30(2), 9.
- Wise, I. M. (1880). *History of the Hebrews' Second Commonwealth: With Special Reference to Its Literature, Culture, and the Origin of Rabbinism and Christianity*. Bloch & Company.
- Wolman, R. (2001). *Thinking with your soul: Spiritual intelligence and why it matters* (1st ed.). Harmony Books.
- ZINN, J. K. (2017). *MINDFULNESS FOR BEGINNERS*. Jaico Publishing House.
- Zohar, D. (with Marshall, I. N.). (2000). *SQ: Spiritual intelligence : the ultimate intelligence*. Bloomsbury.